

Nr 14.

Ankom till Riksdagens kansli den 2 maj 1913 kl. 3 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 14 angående herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 238, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om fastställande av minimilöner för vissa lönarbetare m fl.

I motion inom Andra kammaren, nr 238, har herr *Lindqvist* i Stockholm m. fl. hemställt att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka villkor må bestämmas, att minimilöner skola, genom särskilda, representativa myndigheter (»lönenämnder» eller »yrkesnämnder»), kunna fastställas för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden eller löntjänare med inkomster ej överstigande vissa belopp samt tillhörande de yrken och befattningar, inom vilka, genom särskilt förfarande, »lönenämnder» bli tillsatta.

Beträffande den närmare motiveringen för denna hemställan tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

För närvarande saknas tyvärr en enhetlig svensk lönestatistik. Bristen därpå måste givetvis bli kännbar vid behandlingen av en sådan fråga som den förevarande, vilken för sitt rätta bedömande i hög grad blir beroende på kannedomen om rådande löneförhållanden bland landets arbetare. Utskottet har emellertid här nedan sökt så långt möjligt varit sammanställa befintliga uppgifter angående svenska arbetslöner och därvid framförallt hämtat sitt material ur av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik (numera Socialstyrelsen) utgivna publikationer. Utskottet får i detta

Historik.

*Svensk löne-
statistik.*

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 4 avd. 14 häft. (Nr 14.) 1

sammanhang hänvisa till motionens motivering, i vilken särskilt hemarbetets löneförhållanden blivit föremål för redogörelse.

Lönestatistik ur kollektivavtalen.

Av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik har utarbetats en uttömmande redogörelse för vid 1908 års ingång i riket gällande kollektivavtal med avseende å arbets- och löneförhållanden. Nämnade redogörelse har utkommit i tre delar, av vilka den första meddelar en redogörelse för kollektivavtalens utbredning och vissa sidor av deras innehåll, den andra giver en nominativ förteckning över i början av år 1908 gällande kollektivavtal samt avtryck av en vald samling av dem och den tredje avhandlar arbetstidens längd och arbetslönens storlek inom olika näringsgrenar enligt kollektivavtalen. Ur sistnämnda del av kollektivavtalsutredningen må följande uppgifter meddelas. De nedan återgivna lönesatserna lämna givetvis ingen sammanhängande bild av de svenska arbetarnas i kollektivavtalen fastställda löner. Avsikten har blott varit att meddela en del exempel på förekommande avlöningsbestämmelser inom olika arbetsområden och hava därvid framförallt utvalts sådana, inom vilka tidlön i större utsträckning förekommer. För de väsentligen ackordsavlönade yrkena är ju en dylik sammanställning omöjlig. Kollektivavtalens upplysningar medgiva naturligtvis icke en sammanställning rörande arbetarnas *verkliga* arbetslön, då man icke känner alla därvid inverkanse faktorer. Inom de flesta yrken förekommer nämligen i någon form ackordsbetalning e. d., vilket gör den i avtalen upptagna tidlönen till en minimilön, som i verkligheten ofta överskrides. Det må påpekas, att samtliga nedan angivna lönesatser gälla för tidpunkten *1907 års slut* och att avseende ej tagits till senare inträffade förändringar.

För *karamell-, choklad- och kexfabriker* funnos 10 avtal, omfattande 747 arbetare, till övervägande del kvinnor. Ackordsarbete synes användas i ganska ringa utsträckning. Veckolönen har kommit till uteslutande användning och växlar för vuxna kvinnliga arbetare mellan 9.50 och 15 kronor, betalade i resp. Malmö samt Stockholm och Uppsala. Motsvarande siffror för manliga arbetare utgöra för Stockholm 25 kronor, för Uppsala 24 kronor, för Kalmar 21 kronor, för Malmö 21 kronor, för Göteborg 25 kronor och för Örebro 22 kronor.

Å den svenska *cigarrindustriens* flesta arbetsplatser gäller ett och samma avtal, vilket berör omkring 3,250 arbetare, övervägande kvinnliga. Ackordslön är den ojämförligt vanligaste avlöningsformen. Mot tidlön kan endast utföras beredningsarbete — tobakens sortering, fuktning och stripning — framställning av vickel med maskin, klistring och stiftning av cigarrlådor samt de färdiga cigarrernas sortering. Veckolönerna för de tre förstnämnda arbetena, vilka i regel utföras av kvinnor, ej sällan un-

der 18 år, begynna med 5 à 7⁵⁰ kronor och höjes efter något halvår till 9 kronor. Cigarrsorteringen betalas med en minimilön av 15 kronor per vecka, och får avlöningen i intet fall understiga arbetarens genomsnittliga veckoförtjänst vid ackordsarbete.

Vid *annan tobaksindustri* än cigarrindustrien finnas 8 avtal omfattande omkring 350 arbetare. Tidlöns förekommer här oftare än vid cigarrindustrien, och veckolön är den vanligaste. För manliga snusarbetare växlar denna mellan 18 och 22 kronor. Kvinnliga arbetares löner äro avsevärt lägre; så betalas i Malmö manlig tobaksspinnare en minimilön av 25 kronor per vecka, medan en kvinnlig sådan får nöja sig med 13⁵⁰ kronor.

Vid *bryggerier, mälterier och läskedrycksfabriker* finnas 63 avtal, berörande 4,540 arbetare. Ordinarie bryggeriarbetares minimilön pr månad varierar mellan 56²⁹ och 100 kronor, den förra siffran avser Växjö, den senare Stockholm. Medeltalet av de olika månadslönesatserna utgör omkring 80 kronor.

De kvinnliga arbetarna utföra ej sällan ackordsarbete, men utföra också tidlönsarbete med betalning pr månad. Månadsavlöningen, beräknad på grundvalen av ett 20-tal avtals tidlönsuppgifter, varierar mellan 37⁵⁰ och 75 kronor, vanligen utgör den omkring 50.

För *textilindustrien* — utom repslagerierna — finnas 61 avtal omfattande 12,346 arbetare. Ackordsarbetet har inom denna industrigren så stor omfattning, att avtalens timlöner ofta ej kunna anses utgöra mer än en nedre gräns, under vilken arbetsförtjänsten ej får sjunka. Lägsta timlönen för vuxen manlig textilarbetare med vana i yrket växlar på olika arbetsplatser mellan 20 och 40 öre. Topp- och låglönerna komma dock tämligen få till del, och för det övervägande flertalet utgör timlönen 28—33 öre. För kvinnliga arbetare över 18 år växla avtalens begynnelselöner för vana arbetare mellan 12 och 21 öre pr timme, vanligast är 16—20 öre. Mera anspråk på att träffa den verkliga avlöningen gör följande sammanställning av avtalsenliga timavlöningar i slutet av år 1907 för manliga och kvinnliga tidlönsarbetare, som arbetat omkring ett år i färgerier, blekerier och appreteringsverk å nedanstående orter:

	Manlig arbetare. Timlön öre.	Kvinnlig arbetare. Timlön öre.		Manlig arbetare. Timlön öre.	Kvinnlig arbetare. Timlön öre.
Norrköping	32	18	Halmstad	32	16
Kristianstad	27	—	Göteborg	32	18½
Åhns	27	—	Borås	29	19
Malmö	33	19	Örebro	31	18
Landskrona	30	18	Gävle	30	20

För *skrädderier och sömnadsfabriker* finnas 102 kollektivavtal berörande 6,932 arbetare. Ackordsarbete är inom denna näringsgren regel, vadan tidlönsuppgifterna i avtalen ej böra tagas som fullgiltig måttstock för hela yrkets lönenivå. Utlärda manliga veckoarbetare i lägsta prisklass åtnjuta 16 till 27 kronor pr vecka, under det sömmerskor, som fullgjort sin elevtid betalas med 7²⁰ till 18 kronor. De stora variationerna i sömmerskelönerna förklaras av, att byx- och väst- samt kappsömmerskor i regel äro vida högre avlönade än kläd- och linnesömmerskor.

Vid *skofabriker* förekommer övervägande stycklön. Tidlön då den användes, utgår antingen som veckolön eller som timlön. För vuxna manliga arbetare med vana i yrket växla timavlönningarna mellan 30 och 45 öre, men hålla sig vanligen omkring 32—40 öre per timme. Skofabriksarbetarna äro till ungefär $\frac{2}{5}$ kvinnliga. Den avtalsenliga minimitimavlönningen för yrkeslärda vuxna kvinnliga arbetare växlar mellan 15 och 26 öre, vanligen uppgår den till 20—26 öre.

För kompetenta vuxna manliga arbetare vid den *hantverksmässigt bedrivna skottillverkningen* växlar minimiförtjänsten pr vecka mellan 16 och 22²⁰ kronor.

Vid *bad- och tvättinrättningar* finnas endast två avtal, båda avseende en i Malmö belägen bad- och tvättinrättning och tillsammans berörande 58 där anställda badare, baderskor, tvätterskor, strykerskor samt kuskar.

Avlöningen utgår för strykerskor i regel som stycklön, för övriga arbetarekategorier som tidlön. Av de manliga arbetarna åtnjuta personalen i badavdelningen följande löner: 1 klass: badare 10 kronor pr vecka, baderska å herravdelningen 20 kronor pr månad, baderska å damavdelningen 25 kronor pr månad. 2 klass: badare 25 kronor pr vecka, baderska 55 kronor pr månad. Denna lönelista är intressant såsom typisk för ett yrke, där drickspenningssystemet är så inrotat, att formellt frivilliga gåvor av både arbetsgivare och arbetare betraktas som fasta lönetillskott, vilkas storlek på olika poster med tämlig säkerhet kan avmätas. Inom tvättinrättningen hava vuxna arbeterskor veckolöner av 10—13 kronor. Fullgoda kuskar ha 23 kronor pr vecka.

Vid *garverier och läderfabriker* växlar timlönen, då sådan förekommer, för en fullgod och kunnig vuxen garveriarbetare mellan 28 och 42 öre, i regel har han 35—40 öre. Hjälparbetarnas lönenivå är något lägre än de yrkesutbildades. Enligt avtalen åtnjuta de efter förvärvad vana vid arbetet såsom lägsta timavlönning 24—39 öre, men synes timlönen sällan understiga 30 öre.

För *gummivarufabriker* finnas 8 avtal berörande 1,149 arbetare.

Oaktat stycklönssystemets stora utbredning innehålla dock avtalen tidlönsbestämmelser i tillräcklig utsträckning för att giva en bild av lönenivån inom industrien.

För yrkesvana vuxna manliga arbetare växlade år 1907 den lägsta avtalsenliga timavlöningen mellan 27½ öre, som förekommer i avtalet för en fabrik å Smålands landsbygd, och 33—35 öre, som betalas i de skånska städerna. För kvinnliga arbetare äro motsvarande lönesatser 18—20 öre. Förutom vuxna sysselsätta ifrågavarande fabriker ett jämförelsevis stort antal minderåriga. Dessa börja med en timlön av 10—15 öre, varefter lönen med tilltagande ålder stegvis närmar sig de vuxnas.

Vid *sågverk och hyvelrier* förekommer ackordsavlöning i sådan utsträckning, att man ej på grundval av de förekommande tidlönsbestämmelserna kan bilda sig ett begrepp om lönenivån inom industrien.

En möjlighet att sammanställa tidlönsbestämmelser från olika arbetsställen erbjuda dock avtalen. Flertalet av dem innehåller nämligen en timlön för dagsverksarbete, »en normal timpenning», som skall godtagas såsom betalning för varje arbete, för vilket särskild ackords- eller timlön ej blivit överenskommen. Det ligger i sakens natur, att denna allmänna timpenning »för fullväxt arbetare med god arbetsförmåga och god flit» måste sättas avsevärt under yrkesutbildade arbetares genomsnittsförtjänst, varjämte vid dess fastställande spelat in önskan att vid minskad arbetstillgång och sämre konjunkturer icke genast behöva skrida till avskedande, utan kunna behålla i arbete en jämförelsevis stor arbetsstyrka. Oftare än i en del andra fall äro dessa lönesatser sålunda att betrakta som minimilöner, under vilka en normalt utrustad arbetares timförtjänst icke får sjunka. Denna minimigräns växlar å olika arbetsplatser mellan 20 och 33 öre och håller sig för de på landsbygden belägna sågverken i allmänhet omkring 25 öre.

Kvinnliga sågverksarbetare omnämnas i avtalen för två av våra största sågverk. Enligt det ena betalas arbeterskor, sysselsatta med knubbplockning och rengöring i brädgården, med resp. kronor 1.70 och 1.00 per dag. Enligt det andra avtalet betalas kvinnor med 15 å 20 öre per timme beroende på arbetets natur och deras arbetsförmåga.

Vid *skeppningsbrädgårdar* betalas en timpenning, där tidlön förekommer, växlande mellan 30 och 45 öre.

För arbetare anställda vid *snickeri- och möbelfabriker* spelar tidlönen vid sidan av ackords- och premielönen en betydande roll. Snickares minimitimpenning växlar å olika orter mellan 25 och 50 öre och utgör vanligen 35—40 öre.

Vid *snickeri- och möbelverkstäder* måste en arbetare, innan han blir berättigad till snickares avtalsenliga tidlön, hava genomgått en lärotid, vilken avtalen i regel sätta till 4 år. Under första året erhåller lärlingen en veckolön av 3:50—5 kronor, vilken därefter gradvis höjes för att under sista läroåret utgöra 11—22 kronor. Därefter kommer stundom ytterligare ett »utlärlingsår», innan den utlärd möbelsnickarens minimitimlön uppnås. De högsta timlönerna, 65 och 55 öre, utgå för bildhuggare i Malnö, men för egentliga möbelsnickare är Stockholmstimlönen, 49 öre, den högsta. Den lägsta timlönen, 30 öre, innehålles i avtal för Skara stad.

Vid *korvfabriker* är tidlönen, då sådan förekommer, för de manliga arbetarna enligt samtliga avtal 45 öre per timme. För kvinnliga arbetare växlar däremot avlöningen efter arbetets art. I Stockholm betalas räknorskor, stämpelskor och sortererskor med respektive 15, 14 och 12 kronor per vecka eller 30, 30 och 25 öre per timme. Enligt Skåneavtalen äro kvinnliga arbetares timlöner 20—22 öre, enligt Göteborgsavtalet 19—24 öre. Nybörjare i facket betalas vid en Stockholmsfabrik med 6 kronor per vecka de tre första månaderna, 7 kronor fjärde månaden, 8 kronor femte månaden, 9 kronor sjätte till tionde månaden, 10 kronor älyte och tolfte månaderna samt 11 kronor andra läroåret, detta under förutsättning, att lärlingarna icke fyllt 18 år. För äldre nyanställda äro begynnelselönerna 1 krona högre per vecka än de angivna. I Göteborg utgöra kvinnliga nybörjares löner under de två första anställningsåren 13—20 öre per timme.

För *bokbinderiyrket* lämnar tabellen å sid. 7 uppgift i fråga om veckolönerna å olika orter.

För *järn- och stålverk* må endast några notiser meddelas, då järn- och ståltillverkningen genomgående synes ske mot timlön. För personalen vid järnbrukens manufakturverk, mekaniska verkstäder och dylika utgöra minimitimlönerna för yrkesarbetare, fyllda 21 år och med minst 4 års vana i facket, 28—32 öre per timme och för hantlangare 24—25 öre per timme. Detta enligt specialavtalen. Enligt riksavtalet erhålla yrkesarbetare, som fyllt 24 år och arbetat 7 år i facket, 34 öre per timme och yrkesarbetare, som fyllt 21 år och arbetat 4 år i facket, 30 öre per timme, grovarbetare, som fyllt 21 år och arbetat 4 år i facket erhåller 27 öre per timme.

Vid *guld- och silvervarufabriker* betalas kvinnlig arbetare, som fyllt 18 år, efter en månads anställning 20 öre, efter 6 månader 23 öre och efter 12 månader 27 öre per timme. Visar hon sig rask och skicklig, är hon berättigad till högre timlön.

För arbetare vid *ljus-, tvål- och parfymfabriker* är tidlön vanligast. De manliga arbetarnas minimitimavlöning växlar mellan 32 och 40 öre.

Veckolöner inom bokbinderiyrket vid 1907 års slut.

L ä n o c h o r t.	Antal berörda arbetare.	M i n i m i v e c k o l ö n			
		för män		för kvinnor	
		under de två första åren.	efter 5 år.	under de två första åren.	efter 5 år.
Stockholms stad	1,598	20:00	25:00	13:50	14:50
Uppsala län:					
Uppsala	125	17:00	21:00	10:50	12:50
Södermanlands län:					
Eskilstuna	214	20:00	24:00	13:50	14:50
Östergötlands län:					
Linköping	46	¹ 20:00	23:00	¹ 12:00	13:00
Norrköping	587	¹ 20:00	23:00	¹ 12:00	13:00
Kalmar län:					
Oskarshamn	135	18:00	22:50	11:00	12:00
Västervik	6	18:00	22:50	11:50	13:00
Kristianstads län:					
Kristianstad	30	20:00	23:00	13:00	13:00
Landsbygden	2	20:00	23:00	13:00	13:00
Malmöhus län:					
Malmö	147	20:00	24:00	13:00	13:00
Lund	37	20:00	23:00	13:00	13:00
Hälsingborg	95	20:00	24:00	13:00	14:00
Trälleborg	12	20:00	23:00	13:00	13:00
Landsbygden	32	20:00	24:00	13:00	13:00
Göteborgs och Bohus län:					
Göteborg	504	19:00	24:00	13:00	13:00
Värmlands län:					
Karlstad	43	20:00	24:00	13:00	14:00
Örebro län:					
Örebro	44	20:00	23:00	13:00	13:00
Gävleborgs län:					
Gävle	79	20:00	24:00	13:00	14:00
Västernorrlands län:					
Sundsvall	14	20:00	24:00	13:00	14:00

Vuxna kvinnor med någon vana i arbetet betalas i Malmö med 10:50 à 13:50 kronor per vecka, i Hälsingborg med 24 öre per timme och i Göteborg med 11.50 per vecka. Flickor under 18 år betalas med 6—10 kronor per vecka.

Vid sprängämnesfabriker betalas i Stockholms län manliga fabriksarbetare med minst 38 öre per timme som nyanställda och med lägst 40 öre, när de äga ett års yrkesvana; arbetare icke sysselsatta vid någon viss tillverkning erhålla som nyanställda 36 och efter ett halvt års arbete 38 öre per timme. Skåneavtalet fastställer de manliga arbetarnas timlön till 30 öre. Minimitimlönerna för yrkesarbetare utgöra enligt det förra avta-

¹ Först under andra året.

let för smeder och blylödare 47 öre och för timmermän och snickare 45 öre; Skåneavtalet omnämner endast sistnämnda arbetarekategori, vilken enligt detta avtal erhåller 39 öre per timme. De i avsevärd utsträckning vid dessa fabriker anställda kvinnliga arbetarna avlönas enligt det förra avtalet med 26, enligt det senare med 20 à 21 öre per timme. Avtalet från Stockholms län garanterar dessutom ackordsarbeterskor en minimilön av 33 öre.

Rörande den personal, som har sysselsättning inom handelsverksamheten, kan beträffande *mejerier och mjölkförsäljningsaffärer* nämnas, att avlöningar för manlig mejeriarbetare utgör i Stockholm 90—105 kronor per månad, i Eslöv 19—20 kronor och i Göteborg 20 kronor per vecka. Kvinnliga mejeriarbetare betalas i Malmö med 11—12, i Göteborg med 13—14 kronor per vecka.

Kvinnliga arbetare hos *vinhandelsfirmor* erhålla såsom nyantagna i Stockholm 11 kronor och i Malmö 15 kronor per vecka. Efter några månaders vana höjes veckolönen till respektive 12 kronor och 16—17⁵⁰ kronor.

Vid rikets *enskilda järnvägar* hava från och med år 1906 personalens löne- och arbetsförhållanden blivit ordnade genom formliga kollektivavtal, ingångna mellan Svenska järnvägarnas arbetsgivareförening eller enskilda järnvägsförvaltningar å ena sidan samt Svenska järnvägsmannaförbundet eller enskilda föreningar av lokomotivförare, eldare, konduktörer eller tjänstemän av högre grad på den andra. Vid 1908 års ingång funnos kollektivavtal vid 72 järnvägar, sysselsättande 13,405 funktionärer.

Banarbetarnas avlöning utgår enligt tvänne avtal som timlön, nämligen 28 öre vid ett par skånska och 25 öre (efter 3 och 6 års tjänstgöring respektive 28 och 32 öre) vid tre värmländska järnvägar. Övriga avtal tillämpa dagspenningssystem. Enligt ett avtal från Skåne utgör sommardaglönen 2⁶⁵ kronor och vinterdaglönen 2²⁵ kronor, vilka lönesatser höjas med respektive 25 och 15 öre efter två års stadigvarande arbete. Två småländska avtal fastställa en sommardagspenning av 2⁵⁰—2⁹⁰ kronor och en vinterdagspenning av 1⁷⁵—2²⁵ kronor.

Järnvägsverkstädernas personal avlönas antingen efter ackord eller per timme. Timlönen växlar avsevärt ifråga om olika arbetarespecialiteter och bestämmes efter individuella lönelistor. Vid några järnvägar avlönas verkstadspersonalen på samma sätt som linjepersonalen eller med fast års- eller månadslön.

Linjepersonalen avlönas uteslutande med tidlön och avlöningens såväl form som höjd växlar betydligt för ordinarie och extra personal samt inom olika järnvägsmannakategorier.

Vad sjötransporten angår utgår vid *prämtransportrörelsen* prämbe-
sättningens avlöning i form av fast månadslön. Denna utgör enligt de
tre stora transportbolagens avtal för fullgod skeppare 75 kronor, men hö-
jes efter två och fem års anställning hos samma arbetsgivare till respek-
tive 80 och 85 kronor. Medhjälparens lön är för skeppares familj till-
hörande yngling om 15—18 år 40 kronor, vilken ökas till 50 kronor, när
han fyllt 18 år, och till 65 kronor efter fem års anställning; för icke
familjemedlem äro de båda förstnämnda lönesatserna 5 kronor högre.
Under de tider prämskeppare färdas på Norrland, erhåller han ett tillägg
av 5 kronor per månad, och vid sin årliga av- och inmönstring erhåller
han i stället för »hemförsäffningsersättning» en extra ersättning av 5
kronor vardera gången. Dessa löneförmåner utgå endast under seglations-
tiden, men genom avtalet tillerkännes skeppare en så kallad vinterersätt-
ning för tiden efter avslutandet av vederbörandes tjänstgöring under seg-
lationsåret. Dylik vinterersättning utgår för hälften så lång tid, som
vederbörande under seglationen tjänstgjort — dock icke i något fall längre,
än till dess hans seglationstjänstgöring ånyo börjar — med 15 kronor per
månad under år 1906 och 20 kronor under år 1907 för prämskeppare,
som i fem år oklanderligt tjänat arbetsgivaren, samt med respektive 10
och 15 kronor för annan skeppare samt för medhjälpare med fem års
oklanderlig tjänst.

Övriga avtal känna endast avlöning för seglationssäsongen, och utgör
skeppares månadslön enligt Norrköpingsavtalet 80 kronor, enligt Lin-
köpingsavtalet 155 kronor, i vilket belopp dock ingår lön till medhjälpare,
samt enligt Sunneavtalet 70—75 kronor.

Ur en uppsats av förste aktuarien B. Nyström i »Minnesskrift, ut-
given av Svenska stadsförbundets tidskrift till 50-årsdagen av förordningens
om kommunalstyrelse i stad utfärdande den 21 mars 1862» må rörande
kommunalarbetarna följande anföras.

*Avlönings-
bestäm-
melser för
svenska
kommunal-
arbetare.*

En god belysning av den betydelse kollektivavtalen vid 1907 års
slut hade i vårt land, giver den omständigheten, att dylika ej allenast
reglerade privata arbetsförhållanden utan jämväl tillämpades för en be-
tydande del av de kroppsarbetare, som vunnit anställning i det allmännas
tjänst. Ehuru ifrågavarande avtal beröra arbetare, tillhörande vitt skilda
yrken och fack, förete de dock, på grund av arbetsgivarens och arbets-
förhållandenas egenart, så stora likhetsdrag, att de lämpligen böra be-
traktas som en särskild, såvitt bekant, för Sverige säregen arbetsgrupp.
Enär statens affärsdrivande verk för fastställande av personalens arbets-
villkor i regel använda andra former än kollektivavtal, avse flertalet av

avtalen inom denna grupp kommunernas arbetare. Utvecklingen på detta område kan egentligen sägas hava inletts genom det kollektivavtal, vilket, såsom avslutning på kommunalarbetarstrejken i maj 1905 avslöts i september samma år mellan Stockholms stads arbetschefer å ena sidan och ombud för stadens arbetare å den andra. Kollektivavtalens utbredning under de närmast därpå följande åren belyses därigenom, att sommaren 1907 beräknades 9,326 arbetare hava anställning hos de 23 städer och köpingar, där vid samma tid kollektivavtal voro gällande för kommunala industri- och kommunikationsföretag eller för allmänna arbeten av mera varaktig natur. Under år 1908 träffades kollektivavtal för första gången av två städer och en köping, varjämte nya avtal ingingos av åtskilliga städer, som redan förut uppträtt som avtalsslutande parter. Bland dessa sistnämnda märkes Malmö, där de särskilda avtalen för olika verk och inrättningar (utom spårvägarna) i maj 1908 under medverkan av skiljenämnd samarbetades till gemensamma bestämmelser angående arbets- och löneförhållanden vid stadens arbeten, vilka i åtskilliga avseenden beteckna det kommunala kollektivavtalets hittillsvarande högsta utveckling i vårt land.

Redan i augusti samma år förklarades dock detta avtal på grund av en arbetsinställelse bland kommunalarbetarna för upphävt och ersattes med en av stadens avlöningsnämnd utfärdad arbetsordning, visserligen upptagande avtalets arbets- och lönebestämmelser, men tillkommen utan synbar medverkan av arbetarna eller deras organisationer, i enlighet med vilken ordinarie och extra arbetare anställdes genom skriftliga personliga kontrakt. Det så givna uppslaget vann stor efterföljd på grund av kommunalarbetarnas ganska allmänna deltagande i 1909 års storstrejk. I samband härmed frångingo ej mindre än 16 städer kollektivavtalet såsom form för ordnandet av stadsarbetarnas arbetsförhållanden och ersatte detsamma helt eller delvis genom skriftliga eller muntliga personliga arbetsavtal, i regel grundade på mer eller mindre utförliga arbetsordningar. Efter storstrejken torde allenast ingåtts ett par kommunala kollektivavtal, vadan sålunda den från den privata arbetsmarknaden lånade kollektivavtalsformen beträffande stadsarbetare i stor utsträckning fått vika för av kommunalmyndigheterna dekreterade arbetsordningar av ungefär samma typ som exempelvis de i Tysklands städer brukliga arbetsreglementena eller de inom svenska statens kommunikationsverk tillämpade löne- och arbetsbestämmelserna i orderform.

För att erhålla material till bedömande av kommunalarbetarnas ställning hade för minnesskriftens räkning anordnats en enquête, av vilken framgår att den 1 januari 1911 voro i sammanlagt 90 städer anställda 10,609 kommunalarbetare, i 22 köpingar sammanlagt 67 kommunal-

arbetare samt i 80 municipalsamhällen tillsammans 42 kommunalarbetare. Den 1 augusti 1911 var antalet arbetare i samma städer, köpingar och municipalsamhällen resp. 12,584, 84 och 75.

Kommunernas arbetaravlöningsbudget samt arbetarnas medelavlönning pr år meddelas i följande tabell. På grund av materialets beskaffenhet måste nämnda medeltal meddelas med en viss reservation för deras tillförlitlighet.

Ortsgrupp.	Medeltal arbetare år 1910.	Till samtliga arbetare utbetald arbetslön under år 1910:			
		i kontant, kronor.	i natura-förmåner, kronor.	totalavlönning	
				absolut, kronor.	per arbetare, kronor.
<i>Städer</i>					
med över 40,000 invånare	7.827	10,265,041	15,745	10,280,786	1,314
› 20,000—40,000 ›	1,779	1,962,962	25,487	1,988,449	1,137
› 10,000—20,000 ›	1,233	1,155,455	11,876	1,167,331	947
› 5,000—10,000 ›	863	731,138	11,330	742,468	860
under 5,000 ›	284	256,191	3,370	259,561	914
Samtliga städer	11,956	14,370,787	67,808	14,438,595	1,208
<i>Köpingar</i>	82	86,095	2,742	88,837	1,033
<i>Municipalsamhällen</i>	68	48,872	200	49,072	722
Samtliga samhällen	12,106	14,505,754	70,750	14,576,504	1,204

Av hela den i kontant utbetalda avlöningssumman, 14½ miljoner kronor, kommo 5½ miljoner kronor på gatu- och byggnadsarbeten, 1½ miljoner kronor på renhållning, 6½ miljoner kronor på driftsverk och 1½ miljoner kronor på övriga arbeten.

Betraktas den sista kolumnen i tabellen, befinnes totalavlönningen per år och arbetare i stort sett sjunka med samhällenas storlek, så att årskostnaden per arbetare i municipalsamhällena uppgår till föga mer än hälften av motsvarande siffra i storstäderna. Till någon del kan detta förklaras genom de i småsamhällena rådande billigare arbetspris och levnadskostnader men till huvudsaklig del beror angivna förhållande på, att de stora samhällena sysselsätta ett relativt större antal väl kvalificerade och fullt arbetsdugliga personer, vilkas arbetskraft helt tages i anspråk

för kommunala ändamål, medan de mindre samhällena kunna låta sina ofta mindre krävande arbeten utföras genom sämre och därför billigare arbetskraft eller av personer, vilka blott delvis ägna tid och arbete åt ifrågavarande sysslor. Detta belyses av följande tablå, vilken utvisar årskostnaden per arbetare vid verk och arbeten av olika slag:

Ortsgrupp.	Totalkostnad i kronor per år och arbetare vid				
	gatu- och byggnadsarbeten.	renhållning.	driftsverk.	övriga arbeten.	samtliga arbeten.
<i>Städer</i>					
med över 40,000 invånare	1,219	1,403	1,397	1,194	1,314
» 20,000—40,000 »	1,072	1,162	1,217	959	1,137
» 10,000—20,000 »	891	854	1,165	604	947
» 5,000—10,000 »	765	568	1,129	812	860
under 5,000 »	829	667	1,191	630	914
Samtliga städer	1,098	1,261	1,320	1,094	1,208
<i>Köpingar</i>	980	907	1,235	—	1,083
<i>Municipalsamhällen</i>	911	548	637	461	722
Samtliga samhällen	1,096	1,250	1,327	1,059	1,204

De ovan meddelade årskostnadssummorna per arbetare äro givetvis ofta föga annat än abstrakta genomsnitt, som i de särskilda fallen sväva högt över eller lågt under de faktiskt utbetalda individuella arbetslönerna, vilka växla nästan i det oändliga med hänsyn till arbetarens ålder, kön, yrkesspecialitet, arbetsförmåga etc.

Rörande lönesatserna per timme, dag, vecka och månad för kommunalt arbete må följande strödda uppgifter meddelas ur den av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik utgivna kollektivavtalsutredningen. Dessa förhållanden avse 1907 års slut.

För den vid gatu-, byggnads- och hamnförvaltningen anställda personalen förekommer övervägande tidlön. Tidlönens dominerande roll inom den kommunala byggnadsverksamheten framgår bland annat därav, att medan vid 1908 års ingång timlönen var garanterad vid allt ackordsarbete i endast 28% av kollektivavtalen inom den privata byggnadsindustrien, utgjorde motsvarande relativtal för därmed jämställda kommunala verksamhetsgrenar 63% . Och de timlöner, som garanteras, äro i regel icke

minimilöner, utan betecknas i allmänhet uttryckligen som normallöner, vilka i vanliga fall skola utgå till varje fullt utbildad och arbetsföretare och för äldre och mindre arbetsduglig person må nedsättas med intill 15 å 20 %.

Dessa löner avse sålunda byggnadsfackets grovarbetare och de växla mellan högst 42 öre pr timme (Stockholm) och lägst 28 öre (Gävle); å ej mindre än 15 platser utgör normallönen 30—34 öre, vilka siffror sålunda torde beteckna den timbetalning, som i allmänhet gives åt kommunala arbetarnas lägsta skikt.

Vid renhållningsverken växlar avlöningen för vanlig renhållningsarbetare med minst ett års anställning mellan 83 och 105 kronor pr månad.

Vid de kommunala spårvägarna avlönas linjepersonalen i Hälsingborg med en timlön av 28—30 öre, i Malmö och Göteborg med en månadslön, vilken för nyanställd utgör resp. 85 och 82⁵⁰ kronor, men där efter successivt höjes till resp. 115 och 107⁵⁰ kronor, vilka belopp uppnås efter resp. 15 och 11 års tjänstgöring. Den av förare och konduktörer bestående trafikpersonalen anställes först som extra och befordras därefter i tur och ordning till ordinarie, då fast månadslön erhålles. Extra trafikpersonal har i Malmö först att genomgå intill 3 månaders övningstid, varunder lönen utgör 75 kronor per månad, och erhåller därefter, tills ordinarie anställning vid spårvägarna kan vinnas, 34 öre per timme. I Göteborg utgör avlöningen under hela tiden som extra 33 öre per timme. Begynnelselönen för ordinarie trafikfunktionär utgör i Malmö 90 kronor, i Hälsingborg 85 kronor och i Göteborg 90 kronor, men stegras i mån av anställningstidens längd genom successivt utgående lönetillägg av 5 kronor till resp. 120, 100 och 120 kronor, vilka slutlöner funktionär uppnår efter resp. 12, 4 och 11 tjänstgöringsår.

I den redogörelse för lockouterna och storstrejken i Sverige år 1909, som utgivits av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik förekommer i tredje delen en beräkning av arbetarnas ekonomiska förluster genom förlorade arbetsdagar, stödd på uppgifter från arbetsgivarna. Med avseende å frågan om det sålunda erhållna materialets värde påpekas i redogörelsen, att arbetsgivarna i allmänhet gjort sig tydlig möda att rätt besvara det utsända formulärets spörsmål i förevarande ämne. I allmänhet bör ju också kunna förutsättas, att de ägt tillräcklig bokföring eller eljest kännedom om förhållandena för att vara i stånd att lämna vederhäftiga upplysningar. Lika litet bör deras goda vilja dragas i tvivelsmål, ehuru väl understundom uppgifterna kunna tänkas hava blivit något höga i en del sådana fall, då

*I storstrejks-
redogörelsen
meddelad
lönestatistik.*

ungefärlig uppskattning måst göras i brist på ordnad avlöningsstatistik vid arbetsstället. Den tendens till stegring, som härav skulle behöva befaras, torde dock icke vara avsevärd, utan böra de angivna förlustsiffrorna kunna anses vara tämligen exakta för de redovisade arbetarne. Vid bedömandet av de i tabellen upptagna, beräknade medeltalen för dagsverkens värde bör emellertid hänsyn tagas till en annan faktor, som sannolikt övat visst inflytande. Vid uppgifternas granskning hava nämligen iakttagits åtskilliga fall, där vederbörande meddelare icke torde hava i sin beräkning medtagit värdet av naturaförmåner, detta naturligtvis av det skäl att arbetarne även under arbetsinställelsen voro i åtnjutande av åtminstone sådan förmån som fri bostad m. m. De vunna medeltalen skulle sålunda visserligen angiva arbetarnes faktiska medelförlust per förlorad arbetsdag men ej alltid den normala medelinkomsten per arbetsdag. Om sålunda genomsnittstalen användas såsom mått på inkomstförhållandena inom olika yrken, så bör denna omständighet tagas i betraktande. Något större inflytande torde densamma dock ej utöva på resultaten.

Vid beräklandet av genomsnittsvärdet å dagsverken hava arbetsgivarna räknat med hela sin arbetsstyrka. Man kan sålunda för varje näringsgren konstatera huru omfattande material ligger till grund för beräkningarna, samt huru representativ denna undersökning om ett dagsverkes genomsnittsvärde är.

Den omständigheten, att alla arbetare medtagits för varje arbetsställe, föranleder naturligtvis, att beloppen bliva lägre än den normala inkomsten för de respektive kvalificerade arbetargrupperna. Eftersom både de yngsta och de äldsta individerna samt de lägst avlönade specialiteterna komma med i beräkningen, så återfinner man t. ex. för mekaniska verkstäder ej de utbildade gjutarnas, maskinarbetarnas eller montörernas normala avlöningar utan medeltal för hela arbetsställets arbetarstyrka o. s. v. Såsom ovan påpekats, måste emellertid åtminstone för en del yrken ihågkommas, att vissa naturaförmåner icke alltid torde vara medräknade. Icke desto mindre torde uppgifterna om medelvärdet per dagsverke på ett i stort sett ganska tillfredsställande sätt återge lönestandarden inom de näringsgrenar, som där äro representerade av ett större antal arbetare.

Efterföljande tabell innehåller ett sammandrag för större *näringsgrupper* av medellönen per dagsverke, med angivande av det antal arbetare, för vilka uppgifterna gälla. För samtliga 288,866 här redovisade arbetare skulle medelinkomsten per dag utgöra 3⁵¹ kronor. För de däri ingående 157,648 arbetarna i städer och köpingar blev beloppet 3⁵⁶ kronor, för 131,218 arbetare på landsbygden 3⁴⁷ kronor. Dessa resultat måste otvivelaktigt anses såsom i och för sig ganska korrekta. Med avseende å

Genomsnittslön per dagsverke inom olika näringsgrupper.

Näringsgrupper.	Antal arbetare.	Medel-lön per dagsverke. Kronor.	Näringsgrupper.	Antal arbetare.	Medel-lön per dagsverke. Kronor.
I. Jordbruk och dylikt	3,449	2'51	XIII. Metallindustri	17,866	3'64
II. Skogsbruk	3,031	3'31	XIV. Maskin- och skepps- byggnadsindustri	27,139	3'87
III. Gruvdrift	11,849	4'10	XV. Jord- och stenindu- stri	21,649	3'57
IV. Annan brytnings- och liknande industri	785	3'41	XVI. Kemisk-teknisk in- dustri	10,563	2'87
V. Närings- och njut- ningsämnesindustri	19,060	3'47	XVII. Byggnadsindustri	40,820	4'59
VI. Textilindustri	20,270	2'32	XVIII. Belysning och vatten- ledning m. m.	1,894	4'70
VII. Beklädnadsindustri	14,111	2'93	XIX. Handel och varulager	3,794	3'70
VIII. Läder-, hår- och gummi- industri	3,178	3'27	XX. Landtransport	7,402	4'00
IX. Trävaruindustri	37,754	3'24	XXI. Sjötransport	827	3'54
X. Trämasse- och pappers- industri	18,102	3'35	Hela riket	238,866	3'51
XI. Grafisk industri	7,190	3'68	Därav städer och köpingar	157,648	3'56
XII. Malmförädlingsindu- stri	18,133	3'43	> landsbygd	131,218	3'47

den sista summan bör emellertid anmärkas, att densamma icke torde kunna anses representativ för landsbygdens näringsliv på samma sätt som det motsvarande talet för städerna otvivelaktigt är det för dessas industriella och likartade yrken. Till en början bör nämligen framhållas, att i siffran för landsbygden även ingår dagsverkspris för ett antal arbetare inom jordbruket; om dessa frånräknas, blir medelvärdet för landsbygden 3'48 kronor och för hela riket 3'52 kronor. Med avseende å uppgifterna för landsbygden må vidare erinras, att desamma nästan uteslutande avse storindustriella anläggningar, där lönerna (och levnadskostnaderna) av naturliga skäl hållas i det närmaste uppe i samma nivå som vid jämförliga arbetsställen i städerna. Medeltalet för landsbygden får sålunda anses representativt för dennas storindustri, ej för dess småindustri och hantverk.

De lägsta arbetsprisen återfinnas, såsom kunde förutses, inom de näringsgrenar, som sysselsätta kvinnlig arbetskraft till större antal. Detta förhållande belyses av nedanstående tablå, i vilken för ett antal näringsgrenar angivas dels de kvinnliga arbetarnas relativa frekvens inom hela industrigrenen (enligt 1909 års fabriksstatistik) och dels den vid förvarande undersökning funna medellönen per dagsverke.

Genomsnittslön per dagsverke inom vissa näringsgrenar.

Näringsgren.	Kvinnliga arbetare år 1909 %.	Genomsnittslön, kronor.	Näringsgren.	Kvinnliga arbetare år 1909 %.	Genomsnittslön, kronor.
Triåk- och strumpfabriker . . .	91·2	2·12	Bokbinderier	54·2	2·62
Hattfabriker	69·6	4·49	Korkfabriker	52·3	3·10
Bomullsspinnerier och -väverier m. m.	67·4	2·25	Färg-, ljus-, tvålfabriker och dylika	49·2	2·93
Tobaksfabriker	67·3	2·65	Tändsticksfabriker	41·3	2·44
Ylle-, siden-, bandfabriker, ullspinnerier m. m.	59·6	2·35			

Som synes äro inkomstbeloppen nästan undantagsvis lägre, i samma mån kvinnor användas i större antal. Det mycket låga dagsverkspriset av 2 kronor 12 öre uppvisa triåk- och strumpfabrikerna, som sysselsätta ej mindre än 91·2 % kvinnor. Ett bestämt undantag bilda hattfabrikerna, där kvinnor utgöra 69·6 % av arbetarantalet, men där genomsnittslönen befunnits uppgå till 4 kronor 49 öre. Denna synnerligen höga siffra beror emellertid väsentligen på, att de manliga arbetarna inom facket, på vilkas yrkesskicklighet höga anspråk ställas, åtnjuta mycket god avlöning. Anmärkas bör vidare, att för arbetarna vid korkfabriker samt färg-, ljus-, tvålfabriker o. dyl., vilkas personal till omkring hälften bestod av kvinnor, genomsnittsinkomsten befunnits vara 3·10 resp. 2·93 kronor. Inom båda dessa branscher torde förklaringen till den relativt höga avlöningen vara att söka i en jämförelsevis stark utveckling av arbetarnas organisationer.

Höga arbetslöner anträffas naturligtvis inom en del yrken med stora anspråk på individuell utbildning av arbetarna, men framför allt inom de mera markerade säsongyrkena. Främsta platsen intager »måleri, glasmästeri o. dyl.» med ett genomsnittsvärde per dagsverke av kronor 5·04. Härefter följa »andra (till sjötransport) hörande arbetare» — endast ett fåtal — med 5 kronors medelförtjänst (för stuveriarbetarna anges kronor 4·01), gas-, elektricitets- och vattenledningsverk med kronor 4·78, husbyggnadsarbeten kronor 4·69, bränsle- och belysningsaffärer (mest kolbärare) kronor 4·59. Alla dessa nå högre lönebelopp än de olika grupperna av egentliga industriarbetare, bland vilka de förut omnämnda hattarbetarna komma först. Närmast dessa följa tidningstryckerierna med kronor 4·45, medan boktryckerierna endast nå till kronor 3·59 samt de litografiska och kemigrafiska anstalterna med sin stora anpart av kvinnliga och minderåriga arbetare stanna vid kronor 2·47.

De svenska lantarbetarnas avlöningsförhållanden äro bättre belysta än motsvarande förhållanden inom andra arbetsområden. Här må därför lämnas en översikt över arbetslönerna inom jordbruket år 1911 i enlighet med den sammanfattning över den senast utkomna publikationen på detta område,¹⁾ vilken meddelas i Sociala meddelanden årg. 1912, häftet 6.

*Arbetslöner
inom det
svenska
jordbruket.*

Enligt den av Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen för de statistiska undersökningar rörande lantarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden, vilka, sedan 1910 års riksdag för ändamålet anvisat nödiga medel, anordnats inom kommerskollegium, skulle i första rummet komma till utförande en utredning angående arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk. Med hänsyn till ifrågavarande spörsmåls växlande beskaffenhet och aktuella intresse borde ifrågavarande undersökning årligen upprepas.

Redan för år 1910 föreligga upplysningar rörande de båda senare av dessa punkter i en av kommerskollegium i mindre skala anordnad försöksundersökning rörande lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden i Sverige, vilken år 1911 publicerats såsom första ledet i serien av lantarbetarstatistiska undersökningar.²⁾ I förevarande utredning, vilken avser förhållandena år 1911, upptagas förenämnda trenne frågor i sin helhet till behandling på grundval av ett ungefär sex gånger så stort primärmaterial. Detta material utgöres av tämligen utförliga frågeformulär, vilka besvarats av kommunalstämmornas ordförande i 2,275 landskommuner, motsvarande 95 $\frac{3}{4}$ % av primärkommunerna på rikets landsbygd.

Då framställningen blott avser att giva en överblick för riket i dess helhet över de växlande företeelserna på jordbrukets arbetsmarknad, har i densamma huvudvikten lagts på det för hela vårt jordbruks arbetsförhållanden lika och gemensamma och icke på de avvikelser, som de särskilda bygderna uppvisa i fråga om lantarbetarnas arbetsvillkor. Härav har blivit en följd, att till behandling upptagits allenast löneförhållandena för ett mindre antal mera betydande lantarbetargrupper, vilka förekomma över hela eller åtminstone större delen av riket. Enär därjämte undersökningen vilar allenast på summariska genomsnittsuppgifter och icke på individualuppgifter, har densamma endast ansetts kunna giva en trogen bild av lönenivån för de lägst kvalificerade och lägst avlönade yrkesspecialiteterna inom

¹⁾ Sveriges officiella statistik: Socialstatistik, Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1911 (utg. 1912).

²⁾ Arbetsstatistik L: 1. Till belysning av lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden i Sverige år 1910 (utg. 1911).

Lantarbetares löneförmåner

Anm. Med medievalstil satta länsmedeltal angiva, att ifrågavarande arbetar-

	L ä n .	D r ä n g a r .			P i g o r .			S t a t t a r e .					
		Kon- tant årslön, kronor.	Kost och logi, värde per år, kronor.	Sum- ma per år, kronor.	Kon- tant årslön, kronor.	Kost och logi, värde per år, kronor.	Sum- ma per år, kronor.	Körkarlar (eller andra jordbruksarbetare)			Kreatursskötare.		
								Kon- tant årslön, kronor.	Na- tura- för- måner, värde per år, kronor.	Sum- ma per år, kronor.	Kon- tant årslön, kronor.	Na- tura- för- måner, värde per år, kronor.	Sum- ma per år, kronor.
1	Stockholms	294	352	646	207	292	899	286	422	708	337	430	767
2	Uppsala	297	342	639	231	290	521	277	388	665	336	396	732
3	Södermanlands	282	357	639	189	302	491	265	393	658	334	397	731
4	Östergötlands	298	348	646	207	284	491	283	394	677	343	400	743
5	Jönköpings	314	350	664	190	284	474	332	357	689	353	371	724
6	Kronobergs	317	326	643	193	262	455	328	366	694	358	372	730
7	Kalmar	288	328	616	189	264	453	291	357	648	321	370	691
8	Gottlands	292	344	636	184	275	459	300	359	659	312	369	681
9	Blekinge	297	321	618	185	258	443	288	335	673	351	389	740
10	Kristianstads	350	321	671	220	263	483	300	399	699	334	402	736
11	Malmöhus	359	334	693	229	271	500	296	428	724	339	420	768
12	Hallands	306	350	656	180	283	463	296	369	665	305	371	676
13	Göteborgs och Bohus	278	320	598	161	271	432	354	343	697	398	354	752
14	Älvsborgs	287	336	623	176	266	442	324	360	684	375	352	727
15	Skaraborgs	303	336	639	191	271	462	295	360	655	342	361	703
16	Värmlands	311	334	645	179	269	448	411	297	708	569	269	838
17	Örebro	304	336	640	195	269	464	302	380	682	368	389	757
18	Västmanlands	304	342	646	216	285	501	319	375	694	390	381	771
19	Kopparbergs	387	335	722	171	251	422	537	259	796	572	274	846
20	Gävleborgs	319	339	658	145	272	417	359	321	680	555	272	827
21	Västernorrlands	339	344	683	151	281	432	650	233	888	541	324	865
22	Jämtlands	368	373	741	160	286	446	—	—	—	800	230	1 030
23	Västerbottens	274	303	577	118	233	351	—	—	—	—	—	—
24	Norrbottnens	306	315	621	138	226	364	—	—	—	700	191	891
25	Hela riket	311	337	648	184	272	456	314	373	687	380	371	751

i Sverige år 1911.

grupp är sparsamt företrädd och av ringa betydelse för länets jordbruk.

D a g l ö n a r e.																
Fasta manliga.				Fasta kvinnliga.				Tillfälliga manliga.				Tillfälliga kvinnliga.				
I egen kost.		I arbetsgivares kost.		I egen kost.		I arbetsgivares kost.		I egen kost.		I arbetsgivares kost.		I egen kost.		I arbetsgivares kost.		
Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	Sommar, daglön, kronor.	Vinter, daglön, kronor.	
2.40	1.68	1.55	1.00	1.40	1.01	0.94	0.71	2.87	1.98	1.99	1.26	1.55	1.14	1.06	0.78	1
2.21	1.51	1.59	1.01	1.39	1.02	1.01	0.73	2.72	1.86	1.97	1.23	1.59	1.20	1.14	0.91	2
2.43	1.63	1.67	1.05	1.43	1.01	0.93	0.71	2.88	1.88	2.00	1.22	1.48	1.05	1.09	0.81	3
2.35	1.64	1.67	1.07	1.51	1.08	1.08	0.81	2.79	1.92	1.97	1.27	1.65	1.18	1.19	0.87	4
2.54	1.87	1.71	1.17	1.52	1.13	1.04	0.75	2.71	2.03	1.84	1.25	1.65	1.19	1.12	0.80	5
2.37	1.75	1.63	1.12	1.39	1.02	0.88	0.64	2.66	1.94	1.80	1.23	1.51	1.11	0.97	0.71	6
2.24	1.72	1.50	1.05	1.37	1.05	0.91	0.66	2.50	1.81	1.72	1.21	1.51	1.16	1.08	0.78	7
2.47	1.69	1.52	0.99	1.48	1.04	0.92	0.62	2.62	1.83	1.63	1.07	1.51	1.07	0.98	0.65	8
2.24	1.73	1.39	1.03	1.28	1.02	0.82	0.59	2.45	1.83	1.58	1.15	1.45	1.12	0.94	0.68	9
2.51	1.91	1.75	1.25	1.64	1.23	1.15	0.84	2.73	2.05	1.98	1.39	1.78	1.35	1.28	0.94	10
2.43	1.91	1.64	1.16	1.62	1.28	1.11	0.84	2.64	2.03	1.89	1.31	1.72	1.35	1.23	0.92	11
2.35	1.75	1.51	1.02	1.59	1.17	0.99	0.76	2.63	1.86	1.70	1.18	1.67	1.25	1.08	0.79	12
2.14	1.64	1.35	0.93	1.48	1.11	0.92	0.63	2.44	1.84	1.54	1.08	1.63	1.25	1.03	0.75	13
2.25	1.65	1.48	1.02	1.52	1.13	0.99	0.69	2.55	1.81	1.68	1.13	1.66	1.22	1.11	0.77	14
2.18	1.47	1.55	0.98	1.52	1.04	1.06	0.71	2.62	1.70	1.81	1.12	1.71	1.17	1.16	0.79	15
2.22	1.69	1.52	1.07	1.56	1.16	1.01	0.70	2.69	1.98	1.84	1.33	1.66	1.21	1.10	0.79	16
2.17	1.63	1.58	1.03	1.39	1.04	0.97	0.70	2.69	1.90	1.98	1.27	1.62	1.15	1.19	0.83	17
2.34	1.70	1.69	1.18	1.47	1.10	1.04	0.78	2.83	1.90	1.94	1.37	1.60	1.20	1.16	0.85	18
2.70	2.35	1.80	1.55	1.50	1.14	1.01	0.82	2.97	2.66	2.16	1.80	1.71	1.37	1.15	0.95	19
2.52	2.07	1.78	1.33	1.63	1.38	1.04	0.86	2.98	2.36	2.09	1.51	1.67	1.33	1.13	0.90	20
2.92	2.42	2.07	1.55	1.74	1.33	1.09	0.83	3.14	2.55	2.24	1.69	1.92	1.51	1.19	0.93	21
3.15	2.64	1.97	1.43	1.84	1.53	0.99	0.72	3.30	2.71	2.16	1.56	2.00	1.59	1.15	0.86	22
2.58	1.83	2.04	1.38	1.58	1.13	1.04	0.71	2.97	2.20	2.17	1.38	1.73	1.28	1.15	0.76	23
3.00	2.16	2.08	1.35	1.83	1.46	1.22	0.78	3.42	2.43	2.50	1.49	1.93	1.48	1.31	0.82	24
2.40	1.81	1.64	1.13	1.52	1.14	1.01	0.74	2.79	2.04	1.94	1.32	1.67	1.25	1.14	0.83	25

dessa grupper, för vilka avlöningen i huvudsak regleras genom resp. orters sedvänja, men icke av löneförhållandena för de yrkes- eller förtroendemän, vilkas lön till väsentlig del avmätas i förhållande till vederbörande arbetares personliga duglighet.

De arbetspris, som för de så avgränsade arbetargrupperna och arbetarspecialiteterna i allmänhet äro gällande inom de särskilda länen samt inom riket i dess helhet, utvisar tabellen å sid. 18—19.

Som av tabellen framgår, betalas det mindre jordbrukets viktigaste arbetskraft, det ogifta tjänstefolket, med kontant årslön jämte fri kost och logi. Löneförmåerna äro av mycket olika storlek i olika trakter, men i genomsnitt för riket utgör för dräng årslön 311 kronor, kostens uppskattade årsvärde 337 kronor (0·93 kronor pr dag) och årsinkomsten sålunda 648 kronor, medan för piga motsvarande riksmedelstal äro 184 kronor, 272 kronor (0·75 pr dag) och 456 kronor. Särskilt i Norrland givas utöver dessa löneförmåner klädespersedlar o. d. till stundom ganska högt värde.

För de i regeln gifta tjänare, vilka under namn av statare förekomma på större egendomar i de egentliga jordbruksbygderna, och som, förutom kontant årslön av i genomsnitt 314 kronor, uppbära s. k. stat av mjölk, spannmål, potatis m. m. samt innehava för familj avsedd bostad, utgör arbetsinkomsten per år enligt uppgiftslämnarnas värdering i genomsnitt 687 kronor. Häri ingår hyresvärdet av fri bostad, vilken i Sydsvrige vanligen består av två rum och kök men i den övriga delen av riket i regel av en enrumslägenhet, med 64 kronor samt det uppskattade värdet av fritt bränsle med 41 kronor i genomsnitt. Dessa lönesiffror avse dock allenast vanliga körkarlar, medan de statavlönade arbetare, som äro kreatursskötare, hava högre kontant årslön och stundom därjämte rikligare stat, varigenom deras beräknade medelårsinkomst uppgår till 751 kronor.

Vid sidan av statarna förekomma fast anställda daglönare, vilkas lön icke alls eller blott till obetydlig del utgår in natura och i huvudsak i form av en i olika trakter mycket växlande dagspenning. I genomsnitt uppgår denna daglön till 2·40 kronor under sommaren och 1·81 kronor under vintern, men den är i medeltal resp. 0·76 och 0·68 kronor lägre, om arbetsgivaren tillhandahåller arbetaren fri kost.

Jämte dessa daglönare, vilka vanligen förbundit sig att under ett år eller åtminstone ett sommarhalvår arbeta hos en bestämd arbetsgivare, finnas lantarbetare, vilka taga arbete hos än den ena, än hos den andra jordbrukaren, som behöver ökad arbetshjälp. Somnardagsverkspriset för dylika tillfälliga daglönare är i genomsnitt 2·79 kronor och vinterdagsverkspriset 2·04 kronor allt för arbetare i egen kost. Daglönen vid arbete i

arbetsgivarens kost utgör i medeltal 1'94 kronor sommartid och 1'32 kronor vintertid.

Bland daglönarna finnes jämväl ett större antal kvinnor, vilka lejas som hjälp vid rotfruktsskötsel, hö- och sädesbärgning m. m. mot i genomsnitt 1'52 kronor per sommardag (eller c:a 1'01 kronor om fri kost erhålles), om de anses tillhöra gårdens fasta arbetsstyrka. Vid tillfällig arbets hjälp är arbeterskornas sommardagspenning något högre, nämligen i medeltal för hela riket 1'67 kronor utan och 1'14 med fri kost. Under vintermånaderna nedsättes dagsverkspriset avsevärt för de kvinnliga daglönarna, liksom förhållandet är med deras manliga motsvarigheter.

För en riktig uppfattning av daglönarnas arbetsvillkor inom de särskilda länen är dock ej blott sommar- och vinterdaglönens höjd av betydelse, utan jämväl storleken av differensen dem emellan. Är skillnaden mindre inom ett län än inom ett annat, torde det kunna antagas, att man inom det förra området bättre än inom det senare kommit till rätta med det svåra, men för lösningen av jordbrukets arbetarfråga synnerligen betydelsefulla problemet att genom beredande av god arbetstillgång jämväl under vintern förskaffa lantarbetarna möjligast jämna sysselsättning året om. Denna slutsats synes hava sitt berättigande därigenom, att prisbildningen på jordbrukets arbetsmarknad till övervägande del betingas av den lokala tillgången och efterfrågan på arbetskraft, varemot arbetsgivar- och arbetarorganisationernas lönepolitik är av vida mindre betydelse för löneförhållandenas gestaltning inom lantbruket än inom industrien.

Yrkesfarekommittén hade i sitt förslag till lag angående hemindustriellt arbete infört vissa bestämmelser, som beröra frågan om minimilöner. Nämnda lagförslags 3 § hade följande lydelse:

»Varje arbetare, som användes till hemindustriellt arbete, skall genom arbetsgivarens eller, där arbetet förmedlas av mellanman, genom dennes försorg förses med en lönebok, vari det åligger arbetsgivaren eller mellanmannen att noggrannt anteckna arbetets art, överenskommelser rörande arbetslön och arbetsmaterial, dag för utlämnande av arbetsmaterial, dag för det utförda arbetets återlämnande, utbetalad arbetslön samt, om avdrag å arbetslönen förekommit, anledningen därtill. I sådan lönebok skall införas denna lag eller en för arbetarna lämpad sammanfattning av dess bestämmelser. Formulär till lönebok fastställas av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Arbetsgivare, som anlitar mellanman, skall med denne föra lönebok på sätt här ovan sägs.»

Yrkesfarekommittén om hemindustriellt arbete.

Lagförslaget 4 § löd:

»Beträffande sådana slag av företag, i vilka hemindustriellt arbete utföres för framställning av ensartade varor i större myckenhet, må Konungen föreskriva, att prislista, upptagande de inom företaget tillämpade lägsta lönesatser för olika slag av dylikt arbete, skall finnas anslagen å lämplig, för arbetarna tillgänglig plats.»

Såsom motivering för 3 § anförde kommittén följande.

»Med stadgandet om löneböcker avses att bringa ordning och reda uti här ifrågavarande arbetares ekonomiska mellanhavande med arbetsgivare och mellanmän samt att skydda arbetarna mot oredligt förfarande från dessa parters sida. Genom det tillfälle till jämförelser sinsemellan beträffande arbetsvillkoren, vilket dessa böcker skulle bereda arbetarna, och den inblick i dessa villkor, som böckerna skulle lämna uppsiktsmyndigheterna samt möjligen i viss mån även allmänheten, har kommittén trots, att löneböckerna därjämte skulle kunna bidra till likställighet i arbetsvillkoren för olika arbetare och förbättring av arbetslönerna. I regel torde man väl kunna påräkna, att arbetsgivarna av hänsyn till kunders och allmänhetens omdöme skulle vara benägna att ej låta löneböckerna i deras företag utvisa alltför dåliga lönevillkor. Skulle emellertid i något fall arbetslönen befinnas oskäligt nedpressad, vilket särskilt kan tänkas förekomma i förhållandet mellan arbetare och mellanman, synes vederbörande uppsiktsorgan böra söka påverka arbetsgivaren till förbättring av lönevillkoren.

Genom förevarande stadgande skulle för övrigt ej införas någon helt och hållet ny anordning, ty löneböckerna äro ju blott att anse som ett slag av mer fullständiga motböcker, och sådana böcker lära redan nu användas inom åtskilliga företag, vari förekommer hemindustriellt arbete.

Med föreskriften »att *noggrant* anteckna arbetets art» etc. har avsetts att förmå arbetsgivaren eller mellanmannen att anteckna även detaljbestämmelser, vilka, ehuru de synas oväsentliga, dock för arbetarens förhållanden och kännedom om det sätt, varpå det hemindustriella arbetet bedrivs, kunna vara av betydelse och intresse. Bestämmelsen angående anteckning om avdrag å arbetslönen, där sådant förekommit, jämte anledningen därtill har till ändamål att motverka det missförhållande, att arbetaren genom oskäliga avdrag för fel i arbetet m. m. får sin redan förut ofta alltför knappa arbetsförtjänst otillbörligt förminskad. Uti återgivandet i löneböckerna av hemindustrilagens bestämmelser tror kommittén sig hava funnit ett lämpligt sätt att bereda arbetarna kännedom om deras rättigheter och skyldigheter enligt denna lag.

Föreskriften att arbetsgivaren skall föra lönebok med den mellanman, han anlitar, har till ändamål att, genom jämförelsen med arbetarnes löne-

böcker, bereda möjlighet till upplysning om mellanmannens profit. Förmedlas ett arbetsuppdrag av flera mellanmän efter varandra, har kommittén stadgat lönebok endast i avseende å förhållandet mellan arbetsgivaren och den honom närmaste mellanmannen samt i avseende å den siste mellanmannen och arbetaren. Av dessa löneböcker kan man nämligen sluta till förmedlingskostnaden. Huru denna kostnad är fördelad på de olika mellanmännen, har däremot syntts vara av mindre intresse med hänsyn till lagstiftningens syfte.»

Lagförslaget 4 § motiveras på följande sätt:

»Lagens föregående paragrafer äga tillämpning å varje slag av hemindustriellt arbete. Med 4 § införes i lagen en bestämmelse, som är begränsad till vissa kategorier av företag och företrädesvis torde få betydelse för de mer typiska grenarna av hemindustri, såsom t. ex. textil- och konfektionsbranscherna. I avseende å sådana företag, vari det hemindustriella arbetet åsyftar framställning av ensartade varor i större myckenhet, har kommittén nämligen föreslagit, att skyldighet att anslå prislistor över minimiarbetslönerna må kunna föreskrivas. Ändamålet härmed skulle vara att på ett mer effektivt sätt, än vad som kan förväntas av löneböckerna, främja likställighet i arbetsvillkoren för skilda arbetare samt genom den offentlighet, listorna i viss mån skulle giva åt lönesatserna, även verka förbättring av dessa. Förevarande bestämmelse har inskränkts till företag, där det hemindustriella arbetet avser ensartade varor i större myckenhet, av det skäl, att dylika prislistor för andra företag endast med största svårighet skulle kunna hållas fullständiga och korrekta. Vilka slag av företag det skall åligga att hava prislistor anslagna, har kommittén ej ansett sig böra utsätta i lagen, utan har kommittén, för att denna skyldighet måtte kunna anpassas efter industriens växlande förhållanden, föreslagit, att bestämmanderätten i detta avseende skulle anförtros åt Kungl. Maj:t.»

Kommitterades förslag till lag angående hemindustriellt arbete blev emellertid icke förelagt Riksdagen i samband med yrkesfarelagen. Vid ärendets föredragning i statsrådet den 29 mars 1911 yttrade chefen för finansdepartementet härom:

»Kommitténs förslag till lag angående hemindustriellt arbete berör ett för den svenska skyddslagstiftningen hittills främmande ämne. Hemindustrien har under de senare åren varit föremål för mycket lagstiftningsarbete i andra länder, och jag tror, att man även här i Sverige kan hava anledning att uppmärksamma de förhållanden, varunder denna industri bedrives. En mångfald undersökningar, däribland även beträffande vissa områden för sådan industri i vårt land, utvisa nämligen, att det

hemindustriella arbetet i stor utsträckning utövas på ett sätt, som med hänsyn till lokal, arbetstid, minderårigas och kvinnors användande samt synnerligast i avseende å arbetslönen från samhällelig synpunkt måste betecknas såsom otillfredsställande. Den fortskridande utvecklingen av skyddslagstiftningen för verkstadsarbetet anses för övrigt leda till ökning av hemindustrien, särskilt på så sätt, att minderåriga och kvinnor, vilkas sysselsättande med verkstadsarbete försvåras eller omöjliggöres genom skyddslagstiftningen, tvingas taga sin tillflykt till det hemindustriella arbetet.

Kommittén torde sålunda ej saknat skäl att framlägga sitt här ifrågavarande lagförslag — en direkt anledning därtill hade dessutom givits genom en till kommittén remitterad, av centralförbundet för socialt arbete gjord underdånig framställning angående lagstiftning för hemarbetet. I sitt underdåniga utlåtande över kommitténs betänkande förklarar sig även kommerskollegium ej hava något att i huvudsak erinra mot lagförslaget.

Emellertid framhåller kommittén själv, såsom motivering till att kommittén ej vågat föreslå mer långt gående åtgärder, att kännedomen om utbredningen av det hemindustriella arbetet här i landet och om de villkor, varunder detsamma utövades, för närvarande vore alltför ofullständig. Ehuru kommittén onekligen vid avfattandet av sitt förslag till lag angående hemindustriellt arbete gått till väga med ganska stor varsamhet, anser jag mig, med hänsyn till nyss berörda bristande kännedom, ej kunna på frågans nuvarande ståndpunkt tillstyrka förslaget upp-höjande till lag. Detsamma har även på vissa håll, där hemindustri i någon större omfattning förekommer, framkallat starkt ogillande från näringsidkarnas sida.

Då lagstiftningsåtgärder mot missförhållandena inom hemindustrien, såsom redan antytts, emellertid lära vara av behovet påkallade, torde en såvitt möjligt fullständig och tillförlitlig undersökning av de förhållanden, varunder det hemindustriella arbetet bedrives här i Sverige, böra utan dröjsmål igångsättas. Jag anhåller att få återkomma härtill i en särskild framställning.»

Den av departementschefen omnämnda undersökningen har sedermera igångsatts. Den avser en allsidig utredning av hemindustriellt arbete, dess förekomst och utbredning i vårt land, ävensom hemarbetarnas sociala och ekonomiska förhållanden.

*Minimilöns-
bestämmel-
ser för ar-
betare vid
allmänna
arbeten i
utlandet.*

I motionen redogöres för lagstiftningen i utlandet angående minimilöner vid enskildas arbeten. Likaså lämnas upplysningar rörande minimilönsbestämmelser vid arbeten för det allmännas räkning i England och

Belgien. Denna sistnämnda redogörelse må här utfyllas med kortfattade uppgifter rörande motsvarande förhållanden i några andra länder.¹

I *Nya Zeeland* såg sig regeringen år 1893 föranlåten att söka utlämna arbetet vid järnvägs- och vägbyggnader och senare även vid uppförande av offentliga byggnader omedelbart till fackligt organiserade arbetargrupper med förbigående av entreprenörer. Dessa grupper övertogo arbetet till ett av statsbyggmästaren fastställt pris i gruppäckord, som beräknades så att det tillförsäkrade varje arbetare en rimlig förtjänst.

*Englands
kolonier.*

Fem år efter införandet av detta system hade för offentliga arbeten inalles utbetalts 18 miljoner Mark, av vilken summa 12 miljoner Mark gått till arbetarna direkt. För dessa arbeten hade 8,259 personer varit sysselsatta. Den vanliga dagsförtjänsten för vanliga grovarbetare var ungefär 7¹⁰ Mark, för timmermän omkring 8—8⁶⁵ Mark, för murare ungefär 10⁸³ Mark och för stuckatörer omkring 12 Mark.

I *Nya Syd-Wales* skola entreprenörer för allmänna arbeten betala bestämda minimilöner, och varje överträdelse härutinnan straffas med böter å 50 pund.

I *Viktoria* är det fastställt, att entreprenörer för offentliga arbeten skola betala minst den för respektive yrken fastställda minimilönen (se motionen!). Vid byggande och inredande av järnvägsvagnar tillämpas samma förfaringssätt som i Nya Zeeland med anlitan av kooperativa arbetarsammanslutningar. Ett liknande system användes vid nybyggnad av järnvägslinjer.

I *Kanada* beslöt underhuset år 1900 uttala, att vid alla statens arbeten liksom vid statsunderstödda företag sådana löner borde utbetalas, vilka voro vanliga vid motsvarande arbeten.

Med anledning av detta beslut har »avdelningen för offentliga arbeten» utarbetat en förteckning över minimibetingelser för arbetarna, vilken sedan lagts till grund för alla kontrakt. Den innehåller bestämmelser mot underkontrakt och missbruk, som kunna uppstå genom sådana, närmare arbetsbestämmelser för olika arbetarkategorier, bestämmelser om arbetslönens storlek, arbetstidens längd o. s. v. Därjämte har införts en »lista på allmänt godkända löner». Entreprenörerna och med dem jämställda förpliktas att föra en särskild förteckning på vid arbetet anställda arbetare och att för varje kategori av arbetare uppföra en lön motsvarande den fastställda minimilönen för denna klass. Under minimilönen får ingen arbetares betalning

¹ Följande redogörelse är huvudsakligen hämtad ur »Beiträge zur Arbeiterstatistik Nr 6. Berlin 1907.

gå, men det ankommer på arbetsgivaren att träffa överenskommelse med arbetarna om lönen eventuellt skall överstiga minimilönen.

Ministerialavdelningen för järnvägar och kanalbyggen har likaledes vidtagit åtgärder för att införa bestämmelser om minimilöner i sina kontrakt.

Den kanadensiska regeringen har dessutom tillsatt en särskild ämbetsman för att övervaka ifrågasvarande bestämmelsers efterlevnad.

Frankrike.

År 1899 utfärdades i Frankrike ett dekret, som bland annat föreskrev, att vid offentliga arbeten skulle till arbetarna betalas en normallön, som för varje yrke och arbetarkategori var överensstämmande med den, som var vanlig i den trakt, där arbetet utfördes.

Fastställandet av den normala och allmänna lönen skulle äga rum genom förvaltningen, som för detta ändamål antingen och i första rummet skulle använda av arbetsgivare och arbetare genom överenskommelse fastställda prislistor eller om sådana ej funnos uppgöra dylika efter inkallande av en kommission bestående av arbetsgivare och arbetare samt ojäviga fackmän eller sakkunniga i övrigt.

Flera franska städer hava infört liknande bestämmelser för sina arbetare.

Nederländerna.

Några enhetliga statliga bestämmelser angående minimilön vid allmänna arbeten finnas icke i Nederländerna. Inom åtskilliga grenar av statsförvaltningen liksom inom flera provinser och kommuner hava likväl dylika normer tillämpats.

Österrike.

Beträffande Österrike må nämnas, att det ständiga arbetsrådet inom handelsministeriet i ett förslag till bestämmelser för statens entreprenadväsen bland annat upptagit kravet på minimilöner, vilka skulle angivas i entreprenadanbudena och att vid antagandet av anbud den anbudsgivare skulle vid eljest lika omständigheter äga företräde, som uppgivit högre lönesatser. Anbud med lägre löner än de i orten vanliga minimilönerna skulle uteslutas från tävlan.

Italien.

I ett flertal italienska provinser och städer äro minimilöner fastställda för allmänna arbeten.

Schweiz.

Fastställande av minimilöner för allmänna arbeten har ännu icke i Schweiz genomförts för förbundsstaten, ehuru flera kantoner och kommuner tillämpa dylika för av dem direkt anställda arbetare.

I kantonen *Zürich* äro enligt dess entreprenadförordning av år 1905 sådana anbud uteslutna från tävlan, vilka inkomma från företagare, vilka betala lägre löner än de i orten vanliga. Såsom »vanliga» anses de lönesatser, som fastställts i av arbetsgivare och arbetare gemensamt uppställda lönetariffer.

År 1894 bestämdes i staten New York, att vid alla arbeten den i orten vanliga lönen (prevailing rate of wages) skulle betalas. Liknande bestämmelser hava sedermera fastställts i flera andra stater, i några stater har en fixerad minimilön för alla vid offentliga arbeten anställda arbetare fastställts.

*Nord-amerikas
Förenata
Stater.*

Den i *Bayern* år 1903 utfärdade entreprenadförordningen föreskriver, att de anbudsgivare, om vilka det är bekant, att de betala sina arbetare löner, som avsevärt understiga de i yrket vanliga lönerna, skola vara uteslutna från tävlan.

Tyskland.

Liknande bestämmelser återfinnas i *Württembergs* entreprenadförordning av år 1903, i vilken det dessutom föreskrives, att myndigheterna äga rätt att från företagarna infordra närmare uppgifter om löne- och arbetstidsförhållanden vid deras arbeten. De, som utföra statens arbeten, äro därjämte kontraktensligt förbundna att tillämpa de uppgivna arbetsvillkoren ifråga om arbetslön och arbetstid eller också de arbetsvillkor, som genom kollektivavtal, träffade mellan arbetsgivarna och arbetarna, bliva fastställda.

I *Preussen* har arbetsministeriet föreskrivit, att entreprenören städse skall lämna förvaltningen underrättelse om de med hantverkare och arbetare i och för arbetens och leveransers utförande avslutna avtal och deras uppfyllande. Förvaltningen kan vägra att lämna en avbetalning å likviden eller en slutlikvid, tills dess tillfredsställande upplysning föreligger.

Motsvarande föreskrifter finnas även intagna i en hel del tyska städers entreprenadvillkor.

Många tyska städer hava vidare uppställt direkta bestämmelser om minimilöner för de av dem anlidade entreprenörerna dels så att beställaren själv bestämmer lönerna (exempelvis Strassburg och Mülhausen), dels så att beställaren endast fordrar användande av lönesatser, som på orten i fråga äro brukliga, tariffmässiga eller eljest erkända löner. Hit höra framför allt många städer från de sydtyska förbundsstaterna till exempel München, Karlsruhe, Darmstadt, Frankfurt a. M. och Chemnitz.

Vid den Internationella föreningens för lagstadgat arbetarskydd sjunde delegerademöte, vilket hölls i Zürich den 10—12 september 1912, och vid vilket även Sverige var officiellt representerat, gjordes rörande trucksystem och löneavdrag följande uttalande:

*Beslut å
sjunde inter-
nationella
arbetar-
skydds-
konferensen.*

»I. Vad beträffar de i många industrigrenar förekommande missbruk, såsom disciplinstraff, löneavdrag på grund av mindre tillfredsställande arbete, trucksystem i varje form, såsom lönens erläggande in natura eller i form av anvisningar, som gälla i arbetsgivarens butik etc., vilka alla ha till följd, att de nedpressa lönen för den icke yrkeslärde arbetaren

samt för kvinnan, hemställer församlingen, att landsavdelningarna måtte underställa sina respektive regeringar lagförslag, som, på samma gång de taga hänsyn till redan gällande skyddslagstiftning, även avse följande:

a) Varje utbetalning av lönen in natura eller i form av anvisningar som gälla i arbetsgivarnas affärer, bör principiellt förbjudas i varje industri, den må arbeta under fabriksformen eller hemarbetets form.

b) Likaledes bör förbjudas att med böter och löneavkortningar belägga annan skadegörelse än sådan, som skett med vett och vilja. Även i detta fall kan arbetsgivaren utkräva ersättning blott på grund av domstolsutslag. Där dylika löneavdrag ännu icke kunna avskaffas, skola de kunna bestämmas eller utkrävas blott under medverkan av de arbetare, som saken angår, eller deras organisation, där sådan finnes.

c) Arbetsgivaren skall avgiftsfritt tillhandahålla arbetsmaterial åt såväl fabriks- som hemarbetare. På sin höjd må verktygen lämnas mot ersättning men i så fall till inköpspriset.

Landsavdelningarna uppmanas att med alla till buds stående medel befordra framläggandet och diskuterandet av sådana lagförslag, som äro ägnade att förverkliga de av församlingen uttalade önskemålen.

II. I vissa länder finnas pensions- och andra understöds-kassor, i vilka arbetarna och annan personal inträda och till vilka de måste betala bidrag. Om arbetsförhållandet upplöses — orsaken må vara vilken som helst — så förlorar vederbörande alla anspråk på det understöd, som han rätteligen borde fått genom avgifternas inbetalande. Församlingen uttalar sig för en lagstiftning, som har till följd, att arbetare, såväl som övrig personal, vilka äro förpliktade att erlagga nämnda avgifter, erhålla dessa tillbaka, om de lösas från arbetsförhållandet, innan de blivit understödsberättigade.

III. Likaledes gör församlingen det uttalandet, att genom lagstiftningen åtgärder böra vidtagas, som förhindra att inrättandet av bostäder åt arbetarna missbrukas därhän, att arbetaren förlorar de rättigheter, som enligt lag i hans eget intresse förlänats honom.»

Beträffande det hemindustriella arbetet gjordes följande uttalande:

»På grundval av de under de senare åren gjorda undersökningar samt i tiden närliggande erfarenheter förklarar församlingen eftertryckligt, att det eländiga tillstånd, i vilket en mycket betydande del av hemarbetarna befinna sig, huvudsakligen härrör från lönernas fullständiga otillräcklighet, samt att i detta fall ingen väsentlig förbättring står att uppnå, förrän ett medel att höja lönerna finnes. För den skull föreslår församlingen:

I. Att hemarbetarna sammansluta sig till fackföreningar samt att kollektivavtal avslutas. Därvid är fri föreningsrätt att anse som den nöd-

vändiga förutsättningen. Församlingen fodrar, att kollektivavtalet erhåller lagligt erkännande i de länder, i vilka sådant ännu icke härflyter ur gällande rätt, och detta så att rättsverkan utsträcker även till de hemarbetare inom respektive yrkesgren, vilka icke deltagit vid avtalets ingående. Landsavdelningarna uppmanas att träda i förbindelse med redan bestående arbetsgivar- och hemarbetarorganisationer i avsikt att främja avslutandet av kollektivavtal.

II. Vid lagstiftningen bör den grundsatsen genomföras, att löner, som äro så låga, att de få karaktären av ocker, förklaras ogiltiga samt kriminaliseras. Denna grundsats bör betraktas som mycket viktig, ehuru församlingen är medveten om de svårigheter, som förefinnas och som inskränka dess rättsliga användning, så att densamma ej ens delvis kan anses vara en praktisk lösning av problemet.

III. Församlingen förklarar, att varje lagskydd i fråga om hemarbetet är utan verkan, om detsamma icke utgår ifrån att minimilön fastställs genom avlöningsnämnder, varvid följande fordringar böra uppfyllas:

1) Avlöningsnämnderna skola till lika del bestå av arbetsgivare och arbetare. De utses i regel av dessa själva. Skulle valet icke komma till stånd, sker detsamma genom organ, som åtnjuta parternas förtroende, men om ett sådant icke finnes, av regeringen. Ordföranden bör vara opartisk. Han väljes av nämnden, men ifall denna icke kan ena sig, utses han av regeringen. Ordföranden deltagar i besluten.

2) Minimilönen bör bestämmas så, att den sätter en medelgod hemarbetare i stånd att förtjäna en timlön, såvitt möjligt motsvarande den lön, som erhålles i orten på fabriker tillhörande samma eller likartat fack och där medelhöga löner (fair wages) betalas. Minimilönen bör vara sådan, att den tillförsäkrar arbetaren en normal levnadsstandard, särskilt sund föda och bostad.

3) Med denna utgångspunkt bestämmer avlöningsnämnden officiellt minimilönen samt offentliggör densamma.

4) Nämnden skall, där så erfordras, fastställa minimistycklönen för olika arbetsprestationer inom yrket.

5) Genom en särskild tilläggslön skola de utgifter och förluster ersättas, som arbetarna få vidkännas exempelvis för material eller i form av tidsspillan.

6) Minimilönen skall oavkortad utbetalas till arbetaren utan något som helst avdrag i form av provision åt arbetsgivarens ombud eller andra mellanhänder.

7) Om inom ett yrke, inom vilket avlöningsnämnd finnes, kollektiv-

avtal ingåtts, så åligger det nämnden att i första hand tillse, att kollektivavtalet kommer att omfatta alla hemarbetare.

8) Om i de under 4 omtalade stycklönttarifferna något slag av arbete icke finnes upptaget, så åligger det vid tvist arbetsgivaren att bevisa, att arbetsvillkoren äro sådana, att en medelgod arbetare kan förtjäna minimilönen. Hithörande tvistefrågor avgöras av avlöningsnämnden.

9) Nämnden bör vidare fastställa löneskalor samt om möjligt även minimilöner för lärlingar inom yrket. Detta bör ske även där lärlingsutbildningen sker å verkstad.

10) Varje överträdelse av lagbestämmelserna är att anse som särskilt brott för varje arbetare, som gjort sig skyldig till sådan överträdelse.

11) Varje yrkesorganisation liksom varje yrket tillhörig person ävensom varje kvalificerad sammanslutning kan för avlöningsnämnden anmäla, att en viss lön understiger den för yrket i fråga fastställda minimilönen. Samtliga dessa, korporationer såväl som enskilda, tillkommer i så fall klagorätt.

12) De av de lokala avlöningsnämnderna fastställda tarifferna skola prövas av en centralmyndighet, som inom kort tidsfrist fattar sitt beslut. Denna myndighet äger att företaga ändringar i de lokala besluten samt bringa dessa i samklang med varandra. Medlemmarna utses av regeringen inom de lokala avlöningsnämnderna samt skola till lika antal antagas bland arbetsgivarnas och arbetarnas representanter.

IV. Församlingen uppmanar de ledamöter av respektive länders riksförsamlingar, som tillhöra föreningen, att själva eller genom andra framlägga lagförslag, som utgå från de principer, vilka innehållas i föreliggande beslut. Landsavdelningarna uppmanas enträget att göra propaganda och övertyga den offentliga meningen om nödvändigheten att införa och i lag fastställa minimilön för hemarbetare.»

*Första
kammarens
andra till-
fälliga
utskotts
utlåtande
angående
likalydande
motion.*

Vid innevarande Riksdag har inom Första kammaren väckts en motion likalydande med den förevarande. Med anledning av denna motion anförde Kammarens andra tillfälliga utskott följande:

»Motionärerna framhålla, att den i utlandet redan existerande lagstiftningen, som påbjuder eller tillstodjer fastställande av lagligt bindande minimilöner, i intet enda fall är principiellt begränsad till det hemindustriella arbetet, utan omfattar och kan omfatta detta tillsammans med likartat fabriks- och verkstadsarbete, såväl som detta senare enbart. Dock synes det utskottet framgå såväl av den i motionen lämnade redogörelsen för den utländska lagstiftningen i ämnet som av motionens avfattning i övrigt, att det är i främsta rummet med avseende å det hem-

industriella arbetet, motionärerna ansett sig böra föreslå en lagstiftning om minimilöner även för vårt land.»

Utskottet redogör därefter för yrkesfarekommitténs behandling av frågan om hemindustriellt arbete samt det yttrande till statsrådsprotokollet rörande detta ärende, som ovan återgivits, varpå utskottet slutar:

»Den av departementschefen omnämnda undersökningen har sedermera anförtrotts åt kommerskollegium (nu socialstyrelsen). Undersökningen, som avser en allsidig utredning av hemindustriellt arbete, dess förekomst och utbredning i vårt land, ävensom hemarbetarnes sociala och ekonomiska förhållanden, väntas, enligt vad utskottet inhämtat, bliva färdig under instundande sommar.

Under sådana förhållanden synes det utskottet lämpligt, att Riksdagen avvaktar denna utredning samt de förslag, vartill densamma möjligen kan giva anledning, innan Riksdagen gör ett uttalande i den synnerligen omfattande och svårlösta fråga motionärerna framställt.»

Utskottet hemställde sålunda, att motionen icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda, och kammaren har fattat beslut i enlighet med sitt utskotts hemställan.

I förevarande motion hemställes om utredning i fråga om legalt fastställande av minimilöner för vissa lönarbetare.

*Utskottets
yttrande.*

Vilken närmare innebörd den av motionärerna ifrågasatta »lagstadgade minimilönen» skall äga framgår av inledningen till motionens motivering, och torde denna inledning fördenskull böra här återgivas. I motionens ingress heter det:

»Då man för korthetens skull använder uttrycket *lagstadgad minimilön* eller *legalt reglerad minimilön* uti den nu i talrika länder pågående diskussionen om en ny förgrening av den moderna socialpolitiken, avser man därmed i regel *vissa typer av lagstiftningsåtgärder*, som redan förefinnas i Australien, Nya Zeeland, England och Kanada, samt med dessa nära överensstämmande *lagförslag*, som föreligga i Frankrike, Tyskland, Belgien och Österrike. Till detta språkbruk vilja vi här ansluta oss.

Vi mena således *icke* med de anförda uttrycken, att *själva lagtexten* i fråga innehåller eller skall innehålla uppgifter om de lägsta lönebelopp, som få betalas per tid eller per styck åt vissa klasser av kroppsarbetare. Det avgörande kännetecknet på den mesta och viktigaste ifrågavarande lagstiftningen är fastmera, att lagen påbjuder eller tillstodjer upprättandet av s. k. *lönenämnder*, d. v. s. nämnder omfattande representanter för *arbetare* och *arbetsgivare* samt för samhället i dess helhet. Dessa nämnder åligger det att tid efter annan *eller* på särskild anhållan av någon arbetar-

organisation eller arbetsgivarorganisation pröva och fastställa de lägsta löner, som få emottagas och givas i visst yrke eller beträffande vissa klasser av arbetare. Ett väsentligt drag är slutligen, att vad som sålunda fastställts av lönenämnd har samma kraft och verkan som bestämmelse i en lag eller domstols utslag; vadan brott mot lönenämnds stadganden om minimilöner straffas med böter eller fängelse eller förlust av rätt till yrkes utövande.»

De typer av lagstiftningsåtgärder till vilka motionärerna här referera, äro av två olika slag: å ena sidan en lagstiftning, som når målet direkt, nämligen genom att påbjuda inrättandet av s. k. »lönenämnder» med makt och skyldighet att bestämma lagligt giltiga minimilöner, och å andra sidan en indirekt förfarande lagstiftning, vilken möjliggör att lagligt bindande minimilönbestämmelser fastställas av »skiljedomstolar», vilka fungera utslutande för att slita rätts- och intressetvister mellan arbetare och arbetsgivare samt för att sålunda hindra eller minska strejker och lockouter.

Lagstiftning av den förra typen, enligt vilken lönenämnder äga skyldighet att fastställa lagligt bindande minimilöner, förefinnes i Viktoria och andra australiska stater samt i England (lagen om lönenämnder och minimilöner av år 1909 samt lagen om minimilöner för underjordsarbetare i stenkolsgruvor av år 1912). Lagstiftning av den senare typen, enligt vilken skiljedomstolar äga rätt att fastställa minimilöner med legal giltighet, finnes i Nya Zeeland och Australien samt i Kanada (lagen av år 1907 om frivilliga lönenämnder).

Nära besläktad med den allmänna minimilönelagstiftningen äro vidare lagar och lagförslag, som speciellt inriktat sig på det hemindustriella området. Hit hör sålunda den tyska lagen av år 1911 angående hemindustriellt arbete samt vissa franska, belgiska, tyska och österrikiska förslag på detta område, för vilka närmare redogöres i motionen.

Då motionärerna beledsagat motiveringen till sitt yrkande med en särskild hänvisning till de engelska lagarna på detta område, anser sig utskottet här böra återge vad i motionen anföres om dessa tvenne lagar. Motionärerna lämna härom följande redogörelse.

»Den mycket omtalade engelska *Trade Boards Act, 1909*, som trädde i kraft den 1 januari 1910, äger tillämpning på yrken, upptagna i en till densamma fogad bilaga, samt på varje annat yrke, för vilket Board of Trade (handelsministeriet) på sätt i lagen närmare angives utfärdat provisorisk föreskrift (a provisional order) om dess tillämpande. Den nämnda bilagan upptar följande yrken, för vilka lagen omedelbart skall gälla. 1) Skrädderiverksamhet en gros för färdiggjorda och för beställda kläder samt varje annan skrädderiverksamhet, i vilken Board of Trade anser att tillverkningsförhållandena äro liknande dem i konfektionsindustrien en gros.

2) Tillverkning av askar eller delar av sådana, delvis eller helt och hållet gjorda av papper, papp, spån eller liknande material. 3) Tillverkning med maskin av spetsar, bindning av nät samt lappning och stoppning av spetsgardiner. 4) Tillverkning av hamrade eller nitade kättingar.

Board of Trade kan utfärda en provisorisk föreskrift om tillämpning av denna lag på ett visst yrke, om det visar sig, att de löner som förekomma i yrket äro särdeles låga i jämförelse med lönerna i andra yrken samt att övriga förhållanden i yrket äro sådana, att det synes önskvärt att lagen tillämpas på detsamma. Om åter Board of Trade finner, att arbetsförhållandena inom ett yrke, på vilket lagen äger tillämpning, hava så förändrats, att lagens tillämpning på detsamma kan anses onödigt, så kan Board of Trade utfärda en provisorisk föreskrift därom, att lagen skall upphöra att äga tillämpning på ifrågavarande yrke. En provisorisk föreskrift skall underställas parlamentet för stadfästelse.

Board of Trade skall, där sådant är av behovet, tillsätta en eller flere lönenämnder (Trade Boards), sammansatta i enlighet med denna lag och avsedda för ett yrke eller för någon del därav, å vilken lagen är tillämplig.

Lönenämnd skall i enlighet med bestämmelserna i denna lag fastställa minimitariffer för tidlönsarbete inom vederbörande yrken (i denna lag benämnda tidlönsminimitariffer) och äger därjämte bestämma allmänna minimilönesatser för styckarbete inom samma yrken (i denna lag benämnda allmänna stycklönsminimitariffer), och dessa lönetariffer (vare sig tidlöns- eller stycklönsstariffer) må bestämmas så, att de äro tillämpliga på yrket i allmänhet, på en särskild del av arbetet inom yrket, på ett särskilt slag av arbetare inom yrket eller på ett särskilt område. Om en lönenämnd för Board of Trade anmäler, att det i något fall synes omöjligt att enligt dessa stadganden bestämma en minimilöntariff, må Board of Trade för sådant fall befria nämnden härifrån.

Innan lönenämnden fastställer en minimitimlön eller en allmän minimistycklön, skall den tillkännagiva angående de föreslagna lönesatserna och taga under omprövning de invändningar, som framställas till densamma inom tre månader. Också de fastställda minimilönerna skola kungöras. Lönenämnden kan, där den finner det nödigt, upphäva eller förändra en fastställd minimitimlön eller en allmän minimistycklön, och skall upptaga en sådan minimilön till ny prövning, där Board of Trade förordnar härom, oberoende om anhållan gjorts därom eller ej. Även härom skall tillkännagivande utfärdas. Lönenämnden skall på ansökan av en arbetsgivare fastställa en speciell minimistycklön för dennes arbetare, i de fall då en minimitimlön, men ej en allmän minimistycklön kan tillämpas.

Intill dess av lönenämnd fastställd tidlönsminimitariff eller allmän stycklönsminimitariff av Board of Trade erhållit fastställelse enligt bestämmelserna i detta kapitel, skall tariffens verkan begränsas såsom i denna lag stadgas. Efter utgången av sex månader från den dag, då lönenämnd kungjort av nämnden fastställd tidlönsminimitariff eller allmän stycklönsminimitariff, skall Board of Trade utfärda en förordning (i denna lag benämnd sanktionsförordning), genom vilken berörda minimitariff göres obligatorisk för de fall, då den är tillämplig på alla personer, som hos sig hava arbetare anställda, och på alla, som hava anställning, så framt Board of Trade ej på grund av förekommande omständigheter anser det för tidigt eller av annat skäl olämpligt att utfärda obligatorisk förordning. I dylikt fall skall Board of Trade utfärda en förordning, som uppskjuter tariffens obligatoriska ikraftträdande (i denna lag benämnd uppskovsförordning).

Har uppskovsförordning utfärdats beträffande en tariff, må lönenämnd när som helst efter utgången av sex månader från förordningens datum hos Board of Trade anhålla om sanktionsförordning för denna tariff. I dylikt fall skall Board of Trade utfärda sanktionsförordning i fråga om berörda tariff, så framt ej ytterligare uppskov anses önskvärt, i vilket fall Board of Trade skall utfärda ännu en uppskovsförordning. De i detta kapitel givna bestämmelser, som äro tillämpliga på den första uppskovsförordningen, skola tillämpas jämväl på senare utfärdad förordning av dylik art. Uppskovsförordning i fråga om en tariff skall hava gällande kraft, till dess sanktionsförordning enligt denna lags bestämmelser utfärdats av Board of Trade.

Har av lönenämnd fastställd minimilönttariff erhållit sanktion av Board of Trade enligt denna lag, skall en arbetsgivare i de fall, där minimitariff är tillämplig, betala arbetaren en lön, uppgående till minst det belopp, som motsvarar minimitariffen utan något avdrag. Underlåter han att så göra, kan han för varje förseelse dömas till böter, ej överstigande £ 20 (= c:a 360 kr.) samt ytterligare till böter, ej överstigande £ 5 (= c:a 90 kr.) för varje dag förseelsen upprepas, sedan böter första gången ådömts.

Har arbetsgivare enligt denna lag ådömts böter för underlåtenhet att betala en arbetare lön minst enligt minimitariff, kan domstolen därjämte ådöma arbetsgivaren att betala en summa som enligt domstolens åsikt motsvarar vad ifrågavarande arbetare skulle, utöver vad han erhållit, hava uppburit, om lönen beräknats enligt minimitariff, arbetaren dock otaget att på annan väg utfå lönebeloppet.

Om lönenämnd får kännedom om, att arbetare, som har eller önskar få tidlönsarbete inom en yrkesgren, för vilken av Board of Trade fast-

ställd minimitariff är tillämplig, drabbats av sjukdom eller kroppslig skada, som gör honom oförmögen att förtjäna minimitimlön och nämnden samtidigt anser, att arbetaren icke kan lämpligen sysselsättas med stycklönarbete, kan nämnden, om den så prövar skäligt, på sådana villkor, som av densamma föreskrivas, giva arbetaren tillståndsbevis, som undantager hans anställning från de bestämmelser i denna lag, som stadga tidlönsminimitariff. Så länge sådant tillstånd gäller, må arbetsgivare ej kunna ådömas straff, om han betalar arbetaren lägre lön än enligt tidlönsminimitariffen, allt under förutsättning att de av lönenämnden föreskrivna villkoren för medgivandet uppfyllas. Ställes arbetsgivare under åtal enligt denna lag, äger han genom framvisande av vederbörliga lönelistor och andra uppgifter styrka, att han ej betalt eller träffat avtal om lön, mindre än minimilönen.

Varje löneavtal, som står i strid med dessa bestämmelser, vare ogiltigt.

Har minimilönetariff bestämts av lönenämnd, men ännu ej blivit av Board of Trade stadfast, skall tariffen — därest Board of Trade icke annorlunda besluter, i händelse lönenämnden av Board of Trade anbefallts att taga tariffen under förnyad behandling — hava följande begränsade tillämpning:

a. I de fall då minimitariff är tillämplig, skall arbetsgivaren, där ej genom skriftlig överenskommelse annorlunda bestämts, betala hos honom anställd arbetare lön, som ej understiger den i minimitariffen bestämda, och under samma förutsättning har arbetaren rätt att av arbetsgivaren utfå lön enligt samma tariff.

b. Arbetsgivare äger att skriftligen anmäla för den lönenämnd, som bestämt minimitariff, att han är villig underkasta sig denna tariff. I dylikt fall har han samma skyldighet att till hos honom anställd person betala lön av minst samma storlek, som minimitariff stadgar, samt skall i händelse av uraktlåtenhet vara hemfallen till samma böter, som om Board of Trade utfärdat sanktionsförordning beträffande minimitariff.

c. Avtal om arbete, på vilket minimitariff är tillämplig, må ej av departement eller lokal myndighet träffas med arbetsgivare, innan denne hos vederbörande lönenämnd gjort sådan anmälan, varom i föregående moment sägs, därest icke Board of Trade i händelse av trängande behov för det allmänna förordnar om undantagande i den utsträckning och under den tid, Board of Trade prövar skäligt, med fullgörande av denna skyldighet beträffande avtal om sådant för statens räkning avsett arbete, som närmare anges av Board of Trade.

Lönenämnd skall föra förteckning över alla enligt bestämmelserna i detta kapitel gjorda anmälningar. Förteckningen skall vara kostnadsfritt tillgänglig för allmänheten och gälla såsom bevisningsmedel i fråga om däri omförmälda förhållanden. Av lönenämnds sekreterare eller annan härtill bemyndigad tjänsteman hos lönenämnd bestyrkt avskrift av uppgift i berörda förteckning gälle såsom bevisningsmedel.

Äro arbetare anställda vid stycklönsarbete och tidlönsminimitariff men ej allmän stycklönsminimitariff blivit fastställd, skall det anses, att arbetsgivaren betalar lägre lön än minimitariffen stadgar: a) då särskild stycklönsminimitariff enligt denna lag fastställts för personer, anställda hos arbetsgivaren, om den utbetalda lönen är lägre än den särskilda stycklönstariffen, och b) då särskild stycklönsminimitariff icke på sagda sätt blivit fastställd, därest arbetsgivaren icke visar, att den av honom använda stycklönstariffen skulle under för handen varande omständigheter inbringa en medelgod arbetare minst samma belopp som tidlönsminimitariffen.

Varje affärsman eller handlande, som i affärssyfte med arbetare träffar avtal, i följd varav arbetaren utför arbete, för vilket minimitariff enligt denna lag fastställts, skall anses såsom denna arbetares arbetsgivare, och den nettobehållning, som arbetaren har för sitt arbete, med avdrag av nödiga omkostnader i anledning av arbetet, skall anses såsom lön. En arbetare eller en av en arbetare fullmäktigad person kan hos lönenämnden anföra klagomål däröver, att den lön som en arbetsgivare i ett visst fall betalat till arbetaren för ett arbete, för vilket en minimilön, fastställd av lönenämnden, är användbar, är mindre än minimilönen, och skall lönenämnden upptaga saken till prövning samt, där den anser det nödigt, å arbetarens vägnar skrida till rättsliga åtgärder i enlighet med denna lag. Innan lönenämnden besluter om rättegång å arbetarens vägnar i enlighet med denna lag, kan lönenämnden samt, då rättegång första gången är avsedd mot en arbetsgivare, skall lönenämnden taga lämpliga mått och steg för att bringa saken till arbetsgivarens kännedom i avseende å dess biläggande utan rättegång.

Board of Trade fastställer närmare föreskrifter angående sammansättningen av lönenämnderna, vilka skola bestå av medlemmar representerande arbetsgivarna och av de medlemmar representerande arbetarna till samma antal samt av utnämnda medlemmar. Kvinnor äro valbara till lönenämnd liksom män. Representanterna för arbetsgivare och arbetare skola väljas eller utnämnas, eller ock delvis väljas, delvis utnämnas i enlighet med de härom utfärdade bestämmelserna, och skola hemarbetarna i alla de yrken, i vilka en avsevärd mängd hemarbetare äro sysselsatta,

bliva företrädare i lönenämnden. En lönenämnds ordförande skall vara den medlem av nämnden, som Board of Trade därtill utser. Board of Trade utser ävenledes vissa personer (även kvinnor), som den anser därtill lämpliga, till att vara »utnämnda» (icke representativa) medlemmar av lönenämnd.

Tjänsteman, som enligt denna lag utnämnts av Board of Trade, eller tjänsteman från annat departement, som tillfälligtvis biträder i nyss nämnt syfte, äger att för utförandet av sin uppgift a) begära att utfärlönelistor eller andra löneförteckningar av arbetsgivare samt förteckningar över till hemarbetare utbetalda avlöningar av personer, som utlämna arbete, granska dessa och göra avskrift av viktigare delar därav; b) av person, som utlämnar arbete, samt av hemarbetare begära de uppgifter, som av dem kunna givas, beträffande namn och adress på de personer, till vilka arbete lämnas eller från vilka arbete mottagits, samt beträffande den betalning, som för arbetet skall erhållas; c) på lämpliga tider besöka fabrik eller verkstad samt rum, där arbete utlämnas till hemarbetare; samt d) granska och taga avskrift av viktiga delar av förteckning å hemarbetare, upprättad av arbetsgivare eller person, som utlämnar arbete till hemarbetare.

Underlåter någon att medgiva tjänsteman, vad han anser nödvändigt för tillträde eller undersökning eller för utövandet av hans myndighet enligt denna paragraf, eller hindrar eller ofredar någon tjänsteman under utövningen af hans myndighet eller vägrar framvisa handling eller giva upplysning, som tjänsteman begär, med den befogethet, som enligt denna paragraf tillkommer honom, dömes för hvarje förseelse till böter icke öfverstigande £ 5 (= c:a 90 kr.). Om vidare någon för tjänsteman i ämbetsutövning framvisar lönelista, löneförteckning eller förteckning å hemarbetare, den han vet vara oriktig, eller till sådan tjänsteman lämnar vederligen falsk uppgift, dömes till böter ej öfverstigande £ 20 (= c:a 360 kr.) eller till fängelse eller straffarbete i högst 3 månader.

Dessa äro de huvudsakliga bestämmelserna i 1909 års engelska minimilönlag.

Den uppseendeväckande engelska *Coal Mines (Minimum Wage) Act 1912*, som trädde i kraft redan den 29 mars 1912, stadgar i huvudsak följande.

I varje arbetsavtal med underjordsarbetare i en stenkolsgruva skola finnas bestämmelser därom, att arbetsgivaren skall betala arbetaren en lön, ej understigande det enligt denna lag stadgade minimibelopp, som är tillämpligt å berörda arbetare, där ej, på sätt i distriktsstadgarna bestämmes, visas, att arbetaren enligt nämnda stadgar ej inbegripes under dessa bestämmelser, eller att arbetare

förverkat rätten att erhålla lön enligt minimitariff på grund därav, att han icke uppfyllt de i denna lag stadgade villkor med avseende å ordentlighet och duglighet i det sådana arbetare åliggande arbete; varje löneavtal, som står i strid med dessa bestämmelser, vare ogiltigt. — Med »distriktsstadgar» menas här de stadgar, som enligt denna lag utfärdas af distriktsnämnd (*the joint district board*).

Distriktsstadgarna skola innehålla för vederbörande distrikt gällande bestämmelser angående ålderstigna och sjukliga arbetares (inkl. av sjukdom eller olyckshändelse tillfälligt arbetsoförmögna arbetares) uteslutande från rätt till lön enligt minimitariff, ävensom bestämmelser angående ordentlighet och duglighet i arbetet samt angående den tid, för vilken en arbetare får uppbära lön i händelse av avbrott i arbetet på grund av oförutsedd händelse. Därjämte skall finnas bestämmelse därom, att en arbetare förverkar rätt till lön enligt minimitariff, om han icke uppfyller stadgade villkor med avseende å ordning och duglighet i arbetet, där försummelsen ej boror på förhållanden, över vilka arbetaren ej råder. — Distriktsstadgarna skola ytterligare innehålla bestämmelse om, *dels* av vilka personer och på vad sätt skall avgöras uppkommen fråga, huruvida en arbetare inom distriktet tillhör dem, för vilka minimilöntariff skall tillämpas, huruvida en arbetare har uppfyllt de i berörda stadgar fastställda villkor, samt huruvida en arbetare, som icke har uppfyllt nämnda villkor, förverkat rätten till lön enligt minimitariff, *dels ock* att vid varje beslut i här omförmält ärende intyg därom skall utfärdas.

Bestämmelserna angående fastställande av lön enligt minimitariff skola äga gällande kraft från dagen för denna lags ikraftträdande, även om minimilöntariff icke fastställts. Det lönebelopp, som en arbetare skulle ägt uppbära, därest minimitariff varit fastställt, äger han utfå av sin arbetsgivare, när som helst, efter det sådana minimitariff fastställts. — Varje före denna lags ikraftträdande träffat avtal eller rådande sedvänja i fråga om löns utgående efter högre tariff än den här stadgade minimitariffen skall, utan hinder av bestämmelserna i denna lag, fortfarande äga gällande kraft. Vid fastställande af minimitariff skall distriktsnämnden taga hänsyn till den genomsnittliga lönen för arbetare av det slag, för vilket minimitariff skall fastställas.

Board of Trade må såsom distriktsnämnd erkänna varje vid denna lags ikraftträdande befintlig eller med hänsyn till denna lag bildad korporation, som av *Board of Trade* anses tillfredsställande representera arbetarna i distriktets kolgruvor samt deras arbetsgivare, och vars ordförande är en opartisk person, utsedd av arbetarnas och arbetsgivarnas representanter i nämnda korporation eller, om enighet ej kan nås, av *Board of Trade*. — Om en korporation i sina stadgar saknar bestämmelse, som betryggar lika röststyrka för arbetarnas och arbetsgivarnas representanter, och som i händelse av olika mening dem emellan giver ordföranden utslagsröst, kan *Board of Trade* såsom villkor för sitt erkännande av sådan korporation såsom distriktsnämnd fordra, att korporationen underkastar sig varje bestämmelse, såsom *Board of Trade* i sådant avseende kan finna skäligen fastställa. Sålunda givna bestämmelser äro att anse som regler för korporationens handläggning av i denna lag omförmälda frågor.

Distriktsnämnd skall fastställa allmänna minimilöntariffer och allmänna stadgar för sitt distrikt (i denna lag benämnda allmänna distriktsminimitariffer och allmänna distriktsstadgar); de för ett distrikt gällande allmänna minimilöntariffer och stadgar skola vara tillämpliga på alla kolgruvor i distriktet och på

alla arbetare eller slag av arbetare, som användas i underjordsarbete i dessa gruvor, med undantag dels av sådana, på vilka särskild minimitariff eller särskilda stadgar enligt bestämmelserna i denna lag äro tillämpliga, dels av sådana, på vilka, enligt distriktsnämndens beslut, distriktets allmänna minimitariff och stadgar icke skola tillämpas, förrän beslut fattats, om särskild tariff och särskilda stadgar skola för dem fastställas. — Om den allmänna minimitariffen eller de allmänna stadgarna för ett distrikt på grund av särskilda omständigheter visas ej vara tillämpliga på en grupp eller ett särskilt slag av kolgruvor inom distriktet, må distriktsnämnden fastställa en särskild minimitariff (högre eller lägre än den allmänna distriktstariffen) eller särskilda distriktsstadgar (mer eller mindre omfattande än de allmänna distriktsstadgarna) för ifrågavarande grupp eller slag av gruvor; och skola berörda tariff och stadgar tillämpas på dylik grupp eller slag av gruvor i stället för de för distriktet gällande allmänna tariff och stadgar. — Om distriktsnämnd försummar, att inom tre veckor efter det densamma blivit erkänd, fastställa minimitariff och stadgar för sitt distrikt, eller om distriktsnämnd försummar att, vid gjord framställning om ändring i tariff eller stadgar, inom tre veckor efter utgången av den härför bestämda tid upptaga nämnda framställning till behandling, äger ordföranden i distriktsnämnd att i styrelsens ställe fastställa tariff eller stadgar eller behandla gjorda framställningar rörande ändring däri. Av honom sålunda fastställda minimitariffer eller distriktsstadgar skola hava samma giltighet, som om de fastställts av distriktsnämnd.

Lagen äger giltighet under tre år, därest icke parlamentet förr upphäver den eller beslutar om dess fortsatta gällande.»

Sin motivering för att begära utredning rörande införande i Sverige av sådan minimilönelagstiftning avsluta motionärerna sålunda:

»Däri genom att i vårt land en lagstiftning om lönenämnder enligt engelskt mönster av 1909 och 1912 möjliggjorde fastställandet av lagligt bindande minimilöner för *vissa*, av *statsmakterna själva efter hand* och med hänsyn till de faktiska förhållandena *utvalda* näringsgrenar, skulle sålunda, i första hand, *en redan existerande* art av arbetsavtal erhålla lagens särskilda stöd uti de fall, då detta vore *nödvändigt* för upprätthållandet av skäliga löne minima. Detta kunde vara av nöden, antingen därför att talrika arbetare inom näringen vore *oförmögna* av en tillräckligt kraftig fackföreningsrörelse eller därför att kampen mellan arbetare- och arbetsgivareorganisationerna beträffande *löne minima* visat sig få en samhällsskadlig omfattning och bitterhet. Självfallet skulle statsmakterna *dessutom* se till, att lönenämnder efter hand bleve tillsatta för de näringsgrenar, inom vilka avtal, grundade på skäliga minimilöner, väl vore tydligen av behovet påkallade, men likväl av ena eller andra orsaken icke komme till stånd. På detta sätt kunde samhället steg för steg utvidga området för sådana »egentliga» minimilönnavtal, varpå vi ovan givit exempel, och samtidigt tillförsäkra dem en stor effektivitet med undvikande av

arbetsinställelser. Den *förändring* av minimilönerna, som då och då inom alla yrken måste bli en nödvändighet av tekniska och ekonomiska skäl, skulle det åligga lönenämnderna att utföra i full offentlighet, sedan arbetarna och arbetsgivarna givit sina önsknings- och synpunkter tillkänna och sedan alla skäl för och emot viss åtgärd noga prövats i en möjligast opartisk och saklig anda samt med hänsyn snarare till *hela samhällets intresse* uti skäligena löne minima än till enskilda arbetares och arbetsgivargruppers makt att genom arbetsinställelser genomdriva vissa anspråk.

Men det är väl att märka, att *överflödiggörandet* av fortsatta strider om *minimilönerna* ingalunda är detsamma som *förbud* för strider, som gälla *högre löner* och *andra* arter av arbetsvillkor, och är ännu mindre liktydigt med fackföreningsrörelsens överflödiggörande.

Erfarenheten har lärt, att varken lagstiftningen ensam eller fackföreningsrörelsen ensam kan trygga skäligena minimilöner överallt, där de obestridligt utgöra ett viktigt samhällskrav. Den av oss förordade minimilönlagstiftningen enligt engelskt mönster, men med alla de svenska sär egenheter, som en utredning i frågan kan visa vara av nöden, skulle utmynna i en väl avvägd *sanverkan* mellan lagstiftning och fackföreningsrörelse. Målet för denna sanverkan skulle vara, att grunda det svenska näringslivet på arbetslöner, som städse i det minsta skulle möjliggöra ett anständigt uppehälle för varje klass av yrkesutövare, och därmed också skulle berättiga samhället att av dem kräva ett skäligt minimum av arbetsduglighet och arbetsintensitet.

Först när samhället har hunnit *så* långt i ekonomisk organisation, har det vunnit fast mark för sina förhandlingar med och ingripandet mot sådana vanlottade, som *ej kunna* eller *ej vilja* ge skäligt arbetsvederlag för en skälig minimilön. Det blir då en särskild fråga att vårda eller bota dessa och att genom all ungdoms sunda fostran till arbete och plikt-trogen samhällstjänst möjligast *förhindra* att samhället belastas med nya generationer av arbetsoförmögna eller arbetsvilliga medborgare eller klen t fackbildade arbetare.»

Vid bedömande av frågan om den legala minimilönens berättigande och lämplighet har man ytterst att ta ställning till spörsmålet, huruvida och i vilken utsträckning samhället bör ingripa reglerande i arbetsförhållandena.

Det synes utskottet uppenbart, att samhället icke kan, utan att allmänna intressen därav lida allvarligt men, åt den fria oreglerade konkurrensen helt överlämna fastställandet av arbetsvillkoren. Utvecklingen själv har redan på viktiga områden av det ekonomiska samhällslivet brutit frikonkurrensens herravälde. Monopolistiska bildningar av en mångfald olika

typer hava i dess ställe framträtt, och statsmakterna själva nödgas undan för undan taga i övervägande samhällelig reglering i en eller annan form av de ekonomiska företeelserna.

Någon undantagsställning i detta avseende kunna arbetsförhållandena icke väntas intaga, och de intaga i själva verket heller icke någon sådan. Även på detta område hava förhållandena utvecklats sig därhän, att organiserad samverkan å ömse sidor i stor utsträckning begränsat frikonkurrensens verkningar. Även här lärer samhället icke kunna undgå att börja ingripa reglerande på vissa viktiga punkter.

Ett sådant ingripande synes utskottet välbefogat i fråga om arbetslönens minimum. Det måste anses ligga i samhällets eget intresse att förhindra arbetslönens nedsjunkande under en viss minimigräns. Det kräves ostridigt en viss levnadsstandard för att arbetaren skall kunna bibehålla sin arbetsduglighet och i övrigt bevara sina kvalifikationer som duglig medborgare. Att fastställa, upprätthålla och undan för undan höja denna minimistandard finner utskottet vara en angelägen samhällsuppgift.

Beträffande den verkan lagstiftningsåtgärder av nu ifrågavarande beskaffenhet kunna ha på produktionens utveckling håller utskottet före, att ett legalt tvång för näringslivet att räkna med vissa lägsta lönesatser bland produktionskostnaderna i det hela bör verka hälsosamt och befrämja önskvärda strävanden att införa högre teknik och bättre organisation av företagen.

Redan nu erkänner samhället formellt genom fattigvården, att ett visst minimum av existensbetingelser måste tillerkännas samhällets samtliga medlemmar. I större omfattning och i värdigare former avses ju att tillgodose kravet på ett existensminimum för dem, vilkas krafter äro förbrukade, genom förslaget om den allmänna ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen. För samhällets välfärd vore det emellertid av än större värde att upprätthålla en sådan minimistandard för lönarbetare, att deras nedsjunkande till fattighjälpens nivå därigenom bleve förebyggt och arbetsförmågan längre hölles uppe ovan invaliditetens gräns.

Minimibetingelsernas väg för ingalunda ut i det okända. I de kollektiva avtalen mellan arbetare- och arbetsgivareorganisationerna är denna väg redan beträdd. Det är icke själva minimilönen utan dess legala fastställande och upprätthållande, som är det nya steget på detta område av socialpolitiken.

För att en sådan lagstadgad reglering av de lägsta lönerna nu göres till föremål för allvarligt övervägande av statsmakterna tala, utöver vad förut anförts, flera särskilda skäl. För stora grupper av lönarbetare och

just för sådana, som ha synnerligen låga löner, saknas ännu det värn mot lönerns nedpressning, som ligger i en stark facklig organisation. Beträffande åter andra grupper synes det vara ur samhällets synpunkt välbetänkt att vidtaga åtgärder, som avlägsna de eljest ofta återkommande arbetsstriderna om lörens *minimum*.

Givetvis är behovet av en minimilönelagstiftning mer och mindre trängande för olika grupper av lönarbetare. Att sådant behov numer allmänt anses föreligga beträffande hemarbetet framgår av de förut omnämnda besluten vid arbetareskyddskonferensen i Zürich. Och vad vårt eget land särskilt angår synes behovet av sådant ingripande tillräckligt vitsordat redan av vad nu är känt rörande hemarbetsförhållandena i Sverige.

I överensstämmelse med vad motionärerna anfört anser utskottet, att minimilönelagstiftning bör, efter skedd utredning, tillämpas beträffande »vissa av statsmakterna själva efter hand och med hänsyn till de faktiska förhållandena utvalda näringsgrenar». Den utredning, som nu av motionärerna begäres, bör emellertid ej, efter utskottets mening, på förhand begränsas genom något undantagande av vissa arbetsområden.

Om formerna för den lagstadgade minimilönens fastställande anser sig utskottet nu icke böra uttala annat än att de offentliga organ, genom vilka regleringen skall ske, böra, som motionärerna förutsatt, vara sammansatta av representanter för arbetare och arbetsgivare samt av sådana utom dessa intressegrupper stående, som kunna företräda allmänna samhällsintressen. Huruvida dessa organ i övrigt böra utbildas till full överensstämmelse med de utländska »lönenämnder», som i motionen angivits som de närmaste förebilderna, eller i ett eller annat avseende böra gestaltas annorlunda, är en fråga, som torde böra utan föregripande direktiv överlämnas åt den föreslagna utredningen att klargöra.

På grund av vad ovan anförts får utskottet, i anledning av herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 238, hemställa,

att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka villkor må bestämmas att minimilöner skola genom särskilda representativa myndigheter (»lönenämnder» eller »yrkesnämnder») kunna fastställas för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden eller löntjänare med inkomster ej överstigande vissa belopp

samt tillhörande de yrken och befattningar, inom vilka genom särskilt förfarande »lönenämnder» bli tillsatta.

Stockholm den 29 april 1913.

På utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Sandler, Bäckström, Andersson i Hägelåkra, Leksell, Olsson i Åsen, Henrikson i Heberg, Lithander, Nilsson i Kristianstad, Andersson i Milsmaden¹ och Persson i Tofta.

¹ Icke närvarit vid utlåtandets justering.

Reservationer:

av herrar *Bäckström*, *Persson* i Tofta och *Andersson* i Milsmaden, som ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse.

Av den i motionen meddelade redogörelsen för utlandets lagstiftning på ifrågavarande område framgår, att denna lagstiftning närmast framkallats av inom hemindustrien rådande missförhållanden samt avsett att främst genom anordningar till åvägabringande av lagligen bindande föreskrifter om minimilöner motverka de ogynnsamma förhållanden, som varit utmärkande för hemarbetarnes ställning. Likväl giver utredningen jämväl vid handen, att den åberopade lagstiftningen ofta erhållit en vidare omfattning och att den, särskilt i de fall, där den är av vad motionärerna benämna »skiljedomstypen», ingalunda avsett att inverka reglerande närmast på hemindustrien, utan gäller det industriella arbetet över huvud.

Förekomsten av den berörda lagstiftningen, vare sig den redan erhållit karaktären av en under kortare eller längre tid tillämpad lag, såsom i Australien, England och Kanada, eller den ännu allenast har det för parlamentet framlagda förslagets form, såsom i Frankrike, Belgien och Tyskland, torde emellertid vara ett fullgiltigt vittnesbörd om, att den i

vissa avseenden nya grundsats inom arbetarlagstiftningen, som av denna lagstiftning representeras, numera vunnit allmänt erkännande inom den moderna socialpolitiken. Det är sålunda icke längre möjligt att hänvisa de krav, som gå ut på att under en eller annan form lagligen reglera vissa arbetarekategoriers löneförhållanden, till utopiernas och de praktiska omöjligheternas område. För modern socialpolitik ha de med dessa spörsmål sammanhängande frågor blivit ett aktuellt problem, till vars lösning lagstiftarne i alla länder småningom måste skrida fram.

Denna omständighet får ej förbises, då det gäller att taga ställning till den framställning, varigenom det berörda ämnet för första gången föres fram till behandling inom den svenska Riksdagen. Med en hänvisning utan vidare till att problemet tillhör de helt och hållet nya och oprövdades krets kan en dylik framställning ej avfärdas. Andra länder ha gripit sig an med frågan och ofta efter grundliga undersökningar bragt den till lösning i en eller annan form. Intet talar emot att icke även vi i vårt land böra ägna den en ingående uppmärksamhet. Visserligen tyda åtskilliga av de utredningar angående arbetares löneförhållanden o. d., som hos oss redan verkstälts, därpå, att löneförhållandena bland vårt lands arbetare icke som regel präglas av de allvarliga missförhållanden, som motsvarande undersökningar i andra länder understundom påvisat. Likväl ha även vissa svenska utredningar i detta avseende, såsom motionärerna närmare angivit, lämnat stöd för den uppfattningen, att ett ingripande från lagstiftningen i här berört syfte icke vore opåkallat. Säkert är emellertid, att det material till denna svåra och omfattande frågas bedömande, som för närvarande står till buds, är allt för ringa och otillförlitligt för att ett tillräckligt vederhäftigt omdöme skulle kunna grundas därpå. Avvägbringandet av en allsidig och förutsättningslös utredning i ämnet synes sålunda vara ur alla synpunkter önskvärt. Först genom en sådan utredning kan allt det material till frågans belysande samlas, utan vilket allt ståndspunktstagande måste ske mer eller mindre i blindo. Endast på grundvalen av en omsorgsfull utredning kan klarhet vinnas rörande behovet över huvud av de nu ifrågasatta åtgärderna samt eventuellt angående deras innebörd och räckvidd.

Vid uppgörandet av planen för en sådan utredning bör emellertid uppmärksammas, att enligt vad den i motionen förebragta utredningen ger vid handen, man utomlands gripit sig an med förevarande problem på skilda vägar. Enligt det ena systemet inskränker man sitt ingripande väsentligen till ett fixerande genom lönenämnder av minimilöner till skydd för arbetarnes krav på en människovärdig existens; enligt det andra systemet åter — lagstiftningen av skiljedomstypen — har man velat lämna

tillfälle till ett längre gående ingripande i syfte att tillgodose ej blott nyssnämnda krav utan, vid sidan därav, även det samhällets intresse, som riktar sig på att arbetsfreden i möjligaste utsträckning bevaras och icke äventyras i sammanhang med den mellan arbetsgivare och arbetstagare förda kampen om arbetslönens storlek. Vilkendera av dessa vägar, som bör tillerkännas företrädet, torde vara nog så vanskligt att avgöra; frågan därom beror givetvis i hög grad av rent lokala faktorer. Men i varje fall bör det uppenbarligen ej ifrågakomma att, då man skrider till en utredning i ämnet, på förhand avskära det ena eller andra alternativet och därmed beröva sig möjligheterna till ett allsidigt skärskådande av det föreliggande problemet.

Givet är, att i en allsidig undersökning av frågan såsom ett moment av synnerlig vikt även ingår att tillse, vilken inverkan ett ingripande av här ifrågavarande art kan beräknas hava på de därav berörda näringsgrenarna. Särskilt får vid utredningsarbetets bedrivande ej förbises den i lönepolitiskt hänseende svåra ställning, som intages å ena sidan av våra exportnäringar samt å andra sidan av de inhemska industrier, som inom landet ha att utstå konkurrens med utländska industriernas till Sverige importerade varor. Det är möjligt, att en eventuell lagstiftning i sådana fall ej kan eller bör komma till stånd annat än på den internationella överenskommelsens väg i enlighet med de grundsatser, som i motsvarande fall redan tillämpats vid den på initiativ av Internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd genomförda internationella arbetarskyddslagstiftningen. Nämnda förening ägnar ock det nu ifrågavarande spørsmålet den mest ingående uppmärksamhet, och torde den ifrågasatta svenska utredningen kunna hämta åtskillig vägledning i föreningens arbeten på detta område.

Såsom inledningsvis framhållits, har den berörda utländska lagstiftningen oftast utgått från behovet av särskilda åtgärder till hemindustriens reglerande. Även i fråga om vårt land torde kunna antagas, att frågan om önskvärdheten av en dylik reglering bör särskilt undersökas. Såsom motionärerna påpekat, pågår för närvarande enligt Kungl. Maj:ts uppdrag en specialutredning angående den svenska hemindustrien. Denna undersökning avser att ge en allsidig utredning av det hemindustriella arbetet i Sverige, dess förekomst och utbredning, ävensom av hemarbetarnes sociala och ekonomiska förhållanden. Den nu ifrågasatta utredningen torde i fråga om hemindustrien i allt väsentligt kunna grundas på denna officiella undersöknings material och resultat, och torde det därför sannolikt vara lämpligt, att utredningen i nämnda avseende finge ske i samband med den pågående hemarbetsenquéten.

Vid avgörandet av frågan om ett statens ingripande till reglering av hemindustrien torde emellertid för vårt lands vidkommande böra uppmärksammas att en dylik reglering icke lämpligen bör kunna utsträckas utanför den verkliga hemindustriens ram och sålunda icke omfatta den s. k. hemslöjden, vilken för landsbygdens befolkning flerstädes är av stor betydelse, men som icke äger det industriella arbetets karaktär.

Utskottet, som sålunda håller före, att en allsidig utredning i det av motionärernas framställning berörda ämne bör genom det allmännas försorg verkställas under beaktande bland annat av de synpunkter, utskottet i det föregående anfört, får hemställa,

att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämväl i vårt land må anses påkallat att för särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbets- och löneförhållanden eller eljest, meddela bestämmelser i syfte att, till förekommande av uppenbara missförhållanden, göra reglerandet av minimilöner, eventuellt lönefrågor för lönearbetare eller biträden inom sådant arbetsområde, i större eller mindre utsträckning beroende av beslut eller annan åtgärd från särskilda, för ändamålet inrättade organ;

av herrar *Lithander*, *Andersson* i Hägelåkra och *Henrikson* i Heberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda;

av herr *Olsson* i Åsen mot motiveringen.